

KULTURHISTORISKA OMRÅDESBESKRIVNINGAR

Nyköpings tätort

Nyköping

Kulturhistoriska områdesbeskrivningar
Nyköpings tätort
2019-03-22

KMV forum.

REUTER METELIUS
KULTURMILJÖSPECIALISTER

INNEHÅLL

INLEDNING

Bakgrund och syfte	4
Avgränsning	4
Medverkande	4
Känslighet och tålighet	4
Lagskydd	4

OMRÅDESBESKRIVNINGAR

Brandkärr	8
Harg	12
Oppeby	16
Oxbacken	20
Hållet	24
Östra Villastaden	30
Isaksdal	34
Ekensberg	38
Högbrunn	42
Fågelbo	48
Stenkulla	54
Rosenkälla	58
Bryngelstorp	62
Spelhagen	66
Kungshagen	70
Nyköpings stadskärna	74
Herrhagen	80
Långsätter	84

KÄLLFÖRTECKNING

88

INLEDNING

Bakgrund och syfte

I Nyköping är stadens historia mycket viktig för stadens attraktivitet och identitet. Därför är det av betydelse att olika historiska epoker kan avläsas i stadsbilden. I enlighet med projektplanen för revideringen av kommunens översiktsplan behöver den förtydligas med avseende på vilka kulturmiljöaspekter som ska tas hänsyn till när staden växer. För att kunna göra det krävs uppdaterad och sammanställd kunskap om de olika stadsdelarnas karaktär och vad som bidrar till dem.

Både för stadskärnan och övriga delar av Nyköping som stad finns spritt underlagsmaterial som beskriver områdenas karaktär, men mycket är från 1980-talet och behöver sammanställas, kompletteras och uppdateras. Den bebyggelsehistoriska inventeringen som utförts i stadskärnan är ett användbart underlag men den anger bara kulturvärdet hos enskilda byggnader. Komplettering behövs med en beskrivning av det stadsrum som byggnaderna ingår i och vilken karaktär det har och med likvärdig beskrivning av andra delar av staden.

Den kulturhistoriska områdesbeskrivningen är tänkt att vara till nytta både som underlag till översiktsplan och till senare detaljplanering, rådgivning till allmänhet och vid bygglovhandläggning. Den innehåller en översiktlig karaktärisering, en bedömning av respektive områdes känslighet och tålighet för förändringar samt riktlinjer för kommunens fortsatta hantering av varje områdes kulturhistoriska värden och karaktärsdrag.

Avgränsning

De kulturhistoriska områdesbeskrivningarna omfattar sammanlagt 16 områden i Nyköpings tätort och 2 områden på Arnö:

- Brandkärr

- Harg
- Oppeby
- Oxbacken
- Hållet
- Östra Villastaden
- Isaksdal
- Ekensberg
- Högbrunn
- Fågelbo
- Stenkulla
- Rosenkälla
- Bryngelstorp
- Spelhagen
- Kungshagen
- Nyköpings stadskärna
- Herrhagen
- Långsätter

Medverkande

Arbetet med föreliggande utredning har utförts av KMV forum och Reuter Metelius Kulturmiljöspecialister på uppdrag av Nyköping kommun, Plan- och naturenheten, genom Ramböll.

Beställare av arbetet på Nyköpings kommun har varit Therese Lindgren, planarkitekt. Arbetet har genomförts av bebyggelseantikvarierna Mikael Hammerman (uppdragsansvarig), Karin Fröjmark Svanström, Liselott Blombäck, och Anna Reuter Metelius. Rapporten har kvalitetsgranskats av Mia Björckebaum.

Arbetet har utförts under november 2018 – januari 2019. Arbetet har utförts parallellt med att en stads-siluettanalys för Nyköpings tätort och de bågge riksintresseområdena Nyköping (D 57) och Arnö – St. Kungsladugården (D 56) har tagits fram av samma konsultteam. Stadssiluettanalysen har tagits fram som ett separat underlag med ett specifikt fokus riktat mot de riksintressanta uttrycken i Nyköpings siluett.

Känslighet och tålighet

Utifrån karaktärisering och en kulturhistorisk värdebedömning har en känslighets- och tålighetsbedömning genomförts på delområdesnivå. Bedömningen avser känslighet och tålighet inför rimliga potentiella förändringar inom området i form av exploatering i allmänhet, att området byggs ut- och eller förtätas med samma eller nya funktioner eller att delar av området/vissa byggnader byter funktion/utformning.

Bedömningen har gjorts utifrån tre nivåer:

- Områden med hög grad av känslighet inför förändringar.
- Områden med känslighet inför förändring.
- Områden som är tåliga för förändring.

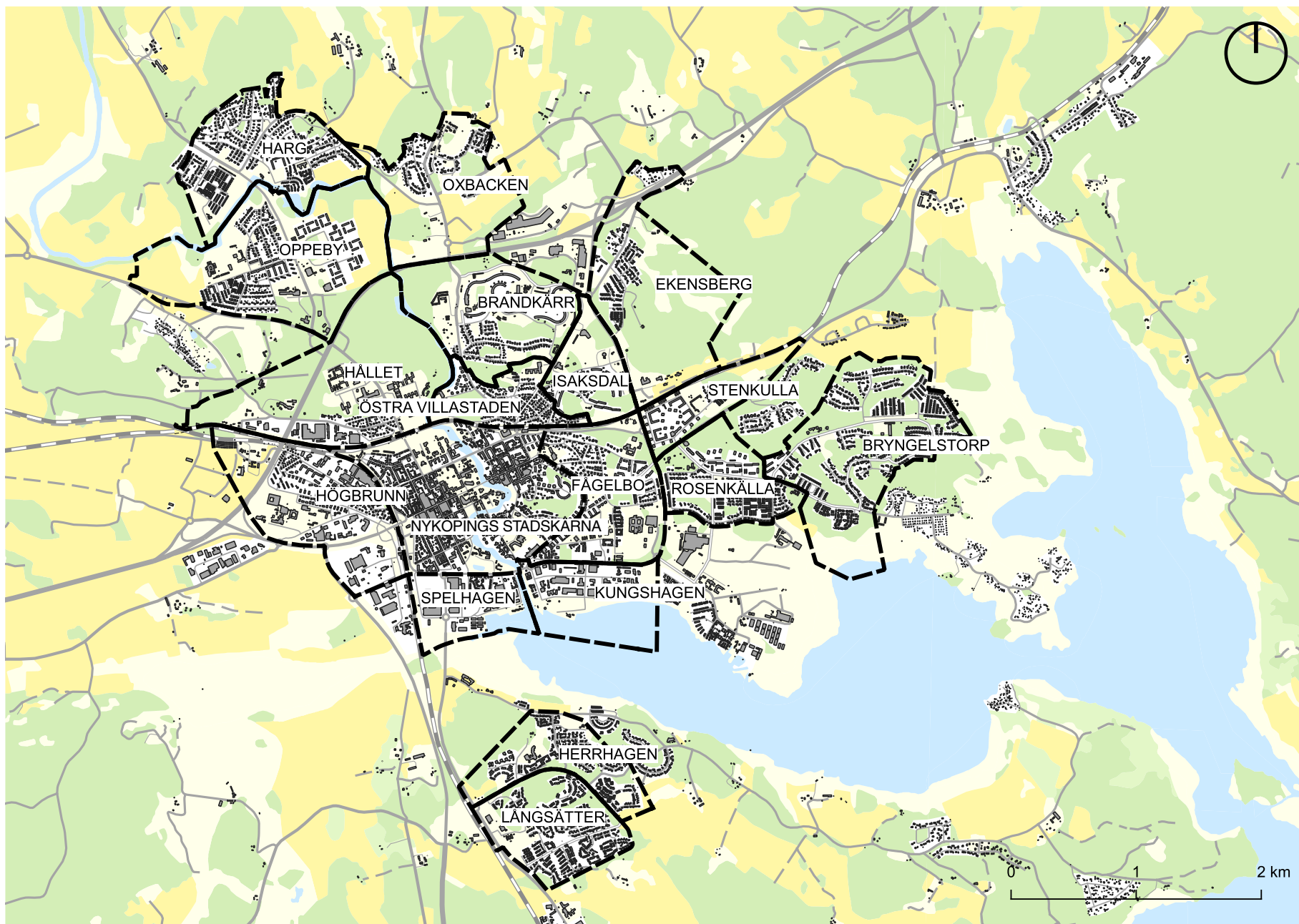
Typiska förändringar som kan påverka kulturmiljön negativt är ytterligare fragmentisering eller utträdning av kulturmiljön, brutna historiska samband och väsentligt ändrad karaktär. Alla förändringar innebär inte nödvändigtvis en påverkan på kulturmiljön, vissa förändringar kan också påverka kulturmiljön positivt.

Lagskydd

I många av de områden som beskrivs i rapporten finns byggnader och områden med olika typer av lagskydd som berör kulturhistoriska värden. Många byggnader omfattas av skydds- och varsamhetsbestämmelser i detaljplaner eller områdesbestämmelser, eller är utpekade som särskilt kulturhistoriskt värdefulla i planeringsunderlag och inventeringar. Nedan följer en kort beskrivning av de relevanta lagskydd som berör kulturmiljölagen och miljöbalken.

Byggnadsminnen

Särskilt värdefulla byggnader, byggnadsmiljöer, parker eller trädgårdar kan skyddas som byggnadsminne enligt 3 kap KML. För att en byggnad ska kunna förklaras

som byggnadsminne ska vissa kriterier vara uppfyllda. Vid en byggnadsminnesförklaring fastställs skyddsbestämmelser som syftar till att byggnaden eller miljöns kulturhistoriska värden och karaktärsdrag bevaras. För ändringar eller ombyggnader av ett byggnadsminne krävs tillstånd från Länsstyrelsen.

Kyrkliga kulturminnen

Kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser uppförda före 1940 är skyddade som kyrkliga kulturminnen enligt 4 kap KML och får inte ändras utan tillstånd från Länsstyrelsen. Detsamma gäller även för vissa särskilt utpekade kyrkor och begravningsplatser uppförda efter 1940. Tillståndsplikten omfattar även kyrkornas interiörer och kyrkliga inventarier.

Riksintresse för kulturmiljövården

Riksintressen för kulturmiljövården ska avspegla landets historia, de regleras i 3 kap. 6 § miljöbalken, MB, och ingår i MB:s hushållningsbestämmelser. De utpekade områdena ska hanteras i kommunernas översiktsplanering och i det arbetet företräder länsstyrelsen de statliga intressena i dialog med kommunen. Det är länsstyrelsen som gör bedömningen av påverkan på riksintresseområdena.

Riksintresseområdena ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. Bedömningen om vad som utgör påtaglig skada är alltid platspecifik och hör samman med vilken typ av åtgärd som planeras och dess omfattning. Generellt gäller att ett ingrepp som innebär att ett område förlorar de värden som motiverat dess utpekande ska bedömas som påtaglig skada. Det riksintressanta kulturhistoriska skede som återspeglas i miljön ska vara läsbart även efter en förändring.

Centrala Nyköpings stad berörs av ett riksintresse för kulturmiljövården: Nyköping (D 57).

Fornlämningar

Fornlämningar är skyddade enligt Kulturmiljölag 2 kap (1988:950). De utgörs av lämningar efter människors verksamhet under forna tider, har tillkommit genom äldre tiders bruk, är varaktigt övergivna och äldre än år 1850.

Lagskyddet innebär att det utan tillstånd från länsstyrelsen är förbjudet att rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning eller dess fornlämningsområde.

Vid alla arbeten som berör fornlämning eller ett område inom 100 meter från den, ska ett samråd hållas med Länsstyrelsen. Då meddelar de ifall tillstånd för ingrepp i fornlämning krävs. Det är Länsstyrelsen som beställer alla arkeologiska åtgärder och handlar upp ett arkeologiskt företag som är verksamt i länet och har rätt kompetens för arbetet.

De flesta av landets fornlämningar har ingen känd avgränsning. Punkter, linjer och ytor som finns redovisade i fornminnesregistrets kartor (FMIS/Fornsök) markerar endast synliga lämningar ovan mark eller är inprickade efter uppgifter i en historisk karta. För att hitta den verkliga avgränsningen och få kunskap om fornlämningens potential görs arkeologiska utredningar och undersökningar i olika steg. När Länsstyrelsen har tillräckligt med kunskap om fornlämningens beskaffenhet beslutar de om fornlämningen ska bevaras eller tas bort under särskilda villkor.

BRANDKÄRR

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Brandkärr är en av Nyköpings största stadsdelar, med många grönområden. Namnet kommer från den gruvdrift som tidigare bedrevs på platsen i omgångar från 1600-talets början fram till mitten av 1900-talet. En teori om namnet är att kvällsljuset speglades i kärret på ett sätt som liknade en brand. En annan teori är att kärret gav ifrån sig sumpgas som självantände, s.k. irrbloss. Under 1900-talet bedrevs viss gruvverksamhet i området, men den avvecklades helt efter andra världskrigets slut. 1963 sålde AB Statsgruvor området till Nyköpings stad och bostadsområdet Brandkärr uppfördes mellan åren 1967–1975, som en del av det s.k. miljonprogrammet. Husen ritades av arkitekterna Laszlo Marko och Georg Varhelyi. Inom området finns en del gruvrelaterade namn som minner om den forna verksamheten, som Gruvvägen, Ortvägen och Malmvägen.

Förutom Brandkärrs miljonprogramsområde finns inom Brandkärrsområdet även Marieberg vars ursprung utgörs av Mariebergs gård från slutet av 1700-talet. Idag huserar byggnaden en Montessoriskola. En trafikled, Brandkärrsvägen, separerar området från Brandkärrs mer storskaliga byggnadsvolymer. Norr om Mariebergs gård och öster om Hassellunden finns ett radhusområde uppfört på 2010-talet. Söder om Brandkärrs flerbostadsbebyggelse och öster om Marieberg ligger ett villaområde uppfört 1940-60-talet med 1-1 ½ plans friliggande byggnader. Det finns även enstaka nyare byggnadstillskott, bl.a. parhusen utmed Ortvägen

Flerbostadsbebyggelsen i Brandkärr

BRANDKÄRR

Mariebergs gård

Villabebyggelse från 1940-1960-talet i områdets södra del.

Flerbostadshus i sju våningar i områdets norra del.

BRANDKÄRR

BRANDKÄRR

Karaktärsdrag

Flerbostadshus

Storskalig och tidstypisk flerbostadsbebyggelse, 3-7 våningar, från tidigt 1970-tal. Långa och slingrande huskroppar bildar stora gräsklädda gårdsrum mellan husen, med enstaka träd och buskar samt lekplatser. Byggnader uppförda i ljus betong med balkonger och fönster i ofta avvikande färg som bildar horisontella band i fasaden. Bebyggelsen är inte helt opåverkad av senare tider i form av byte av byggnadsdelar, fasadmateriell, påbyggnader och igenbyggda passager. Trots förändringar ger ändå bebyggelsen ett tidstypiskt och sammanhållet intryck. Öppna passager i markplan gör det möjligt att gå mellan gårdarna. Stora grönområden, ibland med berg i dagen och såväl löv- som barrskog. Här finns gruvhål som minner om den forna verksamheten. Området är trafikseparerat med slingrande gator som följer områdets ytterkanter med där garage och parkeringsytor förlagts. Gruvhålen som finns kvar är idag fornlämningar.

Marieberg

Herrgårdsmiljö från slutet av 1700-talet, med manbyggnad och dubbla flygelbyggnader i trä, symmetriskt placerade runt gårdsplan. Gården belägen på en höjd vid Nyköpingsån. En allé leder upp till gården. Hasselskogen norr om gården utgör ett avläsbart spår efter ett tidigare jordbrukslandskap. Norr om Mariebergs gård och öster om Hasselskogen finns ett radhusområde uppfört på 2010-talet. Nya byggnader under uppförande utmed Stenbrovägen.

Villabebyggelse

Villaområde söder om Brandkärrs miljonprogramsområde. Ett höglänt skogsparti avskiljer Brandkärrs flerbostadsområde från villabebyggelsen. 1-1 ½ plans villor. Friliggande enfamiljshus uppförda 1940-1960-tal. De tidigast uppförda från 1940-åren är av egnahemstyp. Relativt små hus från början, ofta med hög källarvåning. Fasader med locklistpanel eller fasspantpanel och flacka sadeltak. Många byggnader är om- och tillbyggda och/eller försedda med nya tillskott som exempelvis trädäck av olika storlek. I områdets östra del finns mestadels bebyggelse från 1960-talet utmed Gruvvägen, relativt välbevarad. I anslutning till villaområdet ligger Långbergsskolan omgiven av grönområde, bl.a. innehållandes en fotbollsplan.

Känslighet/tålighet

Området är del av riksintresse för kulturmiljövården, Nyköping (D 57), det är framför allt av vikt för strukturen, där bebyggelse, gatunät, gångstråk och grönområde är viktiga delar som är känsliga för förändringar.

Känsligt att bygga/förtäta på de öppna ytorna mellan husen utan att negativt påverka de kulturhistoriska värdena. De naturliknande grönområdena inringar området och är viktiga för helhetsmiljön och därmed känsliga för ingrepp.

Område med hög grad av känslighet inför förändring.

Trots att herrgårdsmiljön idag har en helt annan kontext än när den uppfördes utgör herrgården till sin karaktär och struktur ett tydligt inslag som vittnar om äldre tider. Det finns kvar avläsbara spår av ett f d jordbrukslandskap, bl.a. Hasselskogen som idag utgör ett naturreservat. Det innebär en högre känslighet för förändringar för att inte de kulturhistoriska värdena ska påverkas negativt. Närmast omgivande marker som idag utgör f d jordbruksmarker under igenväxning och omdaning har ett mindre avläsbart samband till herrgården och därmed ett större tålig- het för förändring.

Område med känslighet inför förändring.

Området är beläget inom området av riksintresse för kulturmiljövården, Nyköping (D 57). Området som helhet är "färdigbyggt" dvs det är svårt att inrymma ny bebyggelse/nya element i området, annat än möjligtvis enstaka byggnader

Område med känslighet inför förändring.

Rekommendationer

- Undvik att bebygga/förtäta på de öppna ytorna mellan de slingrande huskropparna.
- Undvik att bygga igen ytterligare passager på markplan i flerbostadshusen.
- Bevara den trafikseparerade strukturen.
- Möjligen kan området tåla ytterligare påbyggnad med våningsplan, förutsatt att det inbördes förhållandet mellan högre och lägre byggnadskroppar bibehålls. Detta behöver i så fall vidare utredning och höjdstudier.

- Undvik ny bebyggelse inom herrgårdens gårdsmiljö.
- Allén ska fortsätta att leda fram till gården.
- Hasselskogen och allén ska bevaras.
- Fortsätta hävda sambandet mellan herrgård och Hasselskogen.
- Ny bebyggelse ev möjlig på området direkt norr om Mariebergs gård (med undantag av Hasselskogen som utgör Hålllets naturreservat). Närheten till herrgården ska dock respekteras varför ev ny bebyggelse bör vara låg för att inte inkräkta på herrgårdsmiljön som fortsatt bör dominera sitt närområde från höjden. Ny bebyggelse på denna plats bör heller inte konkurrera mot Brandkärrs storskalighet.

- Behåll områdets låga bebyggelsekaraktär som bör fortsätta att kontrastera mot Brandkärrs storskaliga bebyggelse.

OPPEBY

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Stadsdel ca 3 km norr om Nyköpings innerstad och gränsar mot Harg i norr. Med undantag för Oppeby gård, började stadsdelen byggas och etableras under 1940-talet, på område som avstyckats från Oppeby gård. Området avdelas västligt-östligt av en stor trafikled i form av Eskilstunavägen. Den västra delen innehåller en stor del småhus, men även en del flerbostadshus framför allt utmed Regeringsvägen och Eskilstunavägen. Regeringsvägen går rakt igenom Oppeby upp mot Oppeby gård. Oppeby har successivt vuxit genom tillkommande bebyggelse. Först villakvarteren i söder från 1940-talet, den stora utbyggnadsfasen på 1950-talet med de centrala kvarteren och småhusområdena i norr och väster vid 1960-talet. I Oppeby fanns en ambition att skapa ett ABC-samhälle (Arbete, Bostad och Centrum). De främsta arbetsgivarna i närområdet var Hargs textilindustri, Mjölcentralen och flygflottiljen F 11 vid Skavsta och det fanns ett stort behov av bostäder till de anställda. Exempelvis radhusen i kv Falken som stod färdiga på 1950-talet uppfördes för personal vid F 11. Avståndet till centrum gav ökade krav på service i närområdet och det har sedan länge funnits skola, affärer, bank, post m.m. I den nordvästliga delen ligger ett stort område med skolverksamhet och grönområde ned mot Nyköpingsån. I grönområdet finns fornlämningar bl.a. i form av hållristningar och gravfält.

Den östra delen innehåller områdets äldsta del, Oppeby gård, vars huvudbyggnad är från 1910-talet och flyglarna från 1920-talet. Oppeby gård drevs tidigare som jordbruk fram tills 1930 då Hedvig Hasselroth köpte Oppeby gård och inrättade en anstalt för "sinnesslöa." Hon donerade pengar på 1940-talet till det som kom att bli Oppebykyrkan. Från början användes en f d militärbarack som byggdes om till samlingslokal, Hedvig Hasselroth skänkte tomtmarken. Bebyggelsen

Oppeby gård

i Oppeby växte stadigt och det fanns ett stort behov av större lokaler. Hedvig Hasselroth bidrog med en större penningssumma och 1965 kunde Oppebykyrkan invigas. Runt Oppeby gård byggdes på 1970-talet ett flerbostadsområde, bl.a. på det tidigare område där Oppeby gårds ekonomibyggnader fanns. I den del som gränsar mot Eskilstunavägen finns ett relativt öppet område som bl.a. innehåller en ICA-butik med parkering och en returstation.

OPPEBY

Flerbostadshus i anslutning till Oppeby gård

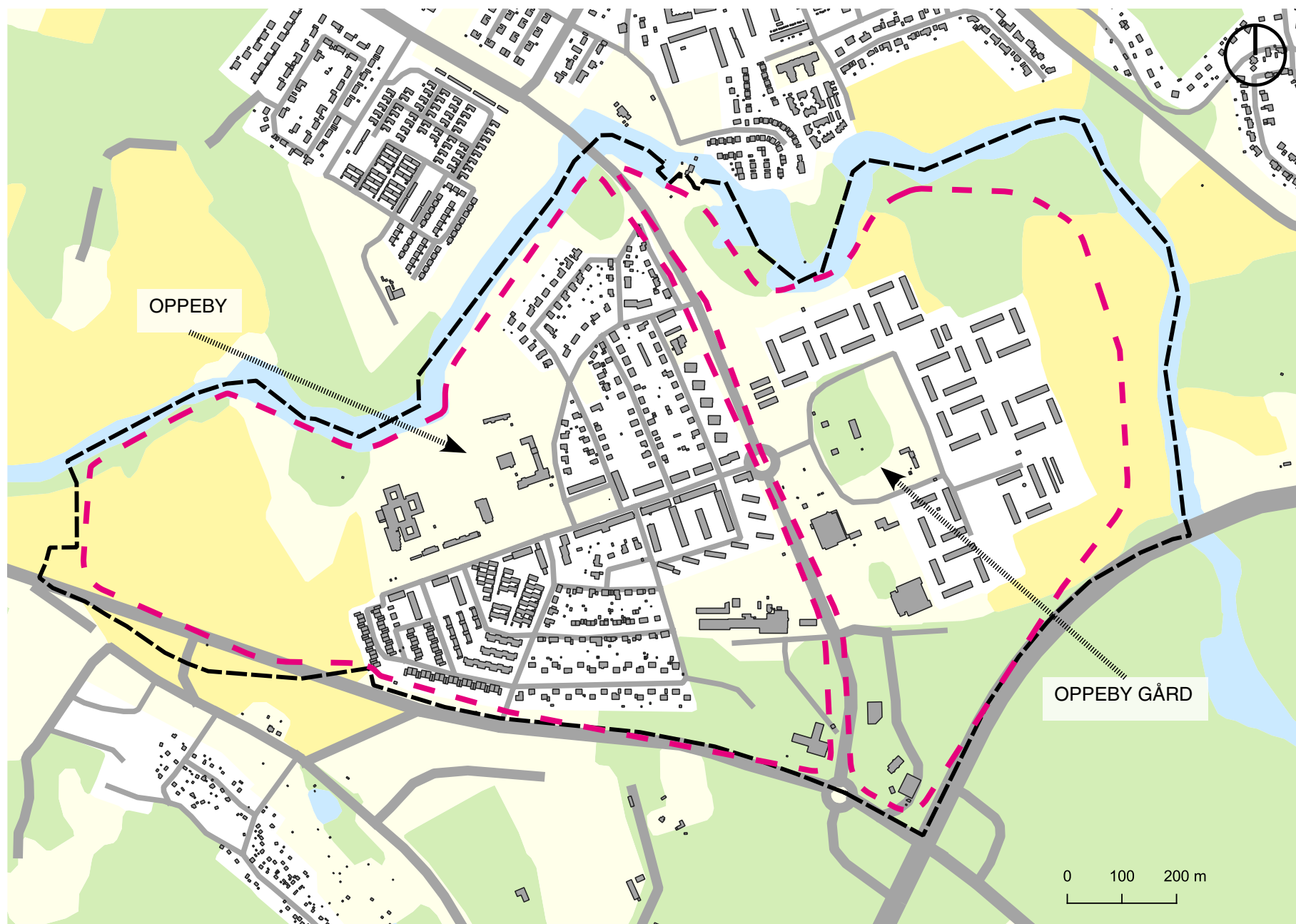

Flerbostadshus utmed Regeringsvägen

Småhus i områdets västra del.

OPPEBY

OPPEBY

Karaktärsdrag

Oppeby gård

Herrgårdsbebyggelse i nationalromantisk stil med tidstypiska detaljer som spröjsade fönster och säteritak. Flyglarna ansluter till huvudbyggnadens stil. Herrgårdsmiljön ligger monumentalt placerad på en höjd i landskapet, idag omgiven av uppväxt grönska. Ekonomibyggnaderna finns inte längre kvar, men närområdets låga bebyggelse och det relativt öppna landskapet gör det möjligt att förstå att gården en gång varit en jordbruksfastighet utanför staden.

Flerbostadshuset öster om Oppeby gård är placerade så att fyra huslängor tillsammans bildar en gård. Bebyggelsen består av 2-våningshus i gult tegel med vissa detaljer av mörkbrun panel, varierade färger i grönt, rosa och röda toner på balkongfronterna. Området är trafikseparerat med garagelängor och parkeringsplatser i ytterkanten. I den del av området som gränsar mot Eskilstunavägen finns ett relativt öppet område som bl.a. innehåller en ICA-butik med parkering, en returstation och en cirkulationsplats. Längst ner i den södra delen finns seniorboendet Brf Bovieran, två 3-vånings huskroppar hopbyggda med ett inglasat parti. I nordöst och öster mot Nyköpingån finns ett delvist öppet odlingslandskap och en skogklädd höjd.

Oppeby

Området väster om Eskilstunavägen har en annan karaktär, präglad av folkhemmets stadsplaneideal med bebyggelse huvudsakligen tillkommen under 1940-1960-talet. Bostadsbebyggelsen består av småhus och lamellhus. Många av bostadshusen har förlorat sin ursprungliga karaktär till följd av om- och tillbyggnader. Exempelvis har en stor del av lamellhuslängorna utmed Regeringsvägen förändrats under senare tid, bl.a. genom tilläggsisolering, utbytta byggnadsdelar och fasadmateriäl. Men det finns också ett flertal välbevarade byggnader och där den tidens ideal är tydligt avläsbara i områdets plan och struktur. Oppeby torg utgörs av ett tidstypiskt närcentrum, idag en relativt outnyttjad plats. I likhet med den östra sidan är bebyggelsen relativt låg. Tidstypisk och bevarandevärd vegetation i ett par av de välbevarade kvarteren i den sydvästra delen som gränsar mot Eskilstunavägen.

Känslighet/tålighet

Trots att herrgårdsmiljön idag har en helt annan kontext än när den uppfördes, har Oppeby gård kvar sitt monumentalläge och är idag väl synlig, belägen på ett impediment i den f d åkermarken. Det öppna området kring herrgården är känsligt för högre byggnader som riskerar att påverka Oppeby gårds visuella betydelse i landskapet negativt.

Området med flerbostadshus är känsligt för bebyggelse på de öppna ytorna mellan husen. De naturliknande grönområdena inringar området och är viktiga för helhetsmiljön.

Områdets östra del mot Nyköpingån är mer tåligt för förändring, och möjligheter till förtätning finns.

Område med känslighet inför förändring/Område som är tåligt för förändring.

Området är sammanhållet med en tydlig struktur med Regeringsvägens axialitet mot Oppeby gård som ett viktigt stråk och siktlinje genom hela området. Regeringsvägens sträckning och de genomgående siktlinjerna är känsliga för åtgärder som bryter eller bygger för vägens sträckning.

I området finns välbevarade byggnader med kulturhistoriskt värde, däribland atriumhusen i kvarteret Falken, vilka är känsliga för åtgärder som påverkar byggnadernas karaktärsdrag och värde.

Område med känslighet inför förändring/Område som är tåligt för förändring.

Rekommendationer

- Förstärk Oppeby gårds läge i landskapet då den har historisk betydelse för området bl.a. genom att minska vegetationen runt om herrgårdsmiljön.
- Möjligt att förtäta utmed Eskilstunavägen men nyttillkommen bebyggelse bör förhålla sig till Oppeby gård som fortsatt bör bibehålla sitt monumentalläge.
- Möjligt att förtäta i östra delen mot Nyköpingån, gärna i enlighet med hur området successivt byggts ut, så länge tilläggen sker i nära anslutning till det befintliga kan det nya inordnas i helheten.

- Byggnader med bevarade byggnadsdetaljer och ursprunglig karaktär bör fortsatt behandlas med varsamhet.
- Tillvarata och utveckla centrumfunktionen och torget, bl.a. genom anpassad skyltning och växtlighet.
- Möjligt att förtäta på den f d mjölkcentral/Arlatomten (Oppeby gård 1:8) Möjligen tål området högre bebyggelse än Oppeby i övrigt.
- Möjligt att förtäta i enlighet med hur området successivt byggts ut, nya tillägg inordnas i helheten.

HARG

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Vattenfallet i Harg är det största i Nyköpingsån, ca 6 meter. På 1300-talet fanns här en kvarn som bönderna i trakten använde för att mala sitt mjöl. 1612 gav änkedrottning Kristina tillstånd till kopparslagaren Michael Behm att bygga en kopparhammare här (samme Behm har gett namn åt Behmbron inne i Nyköping). Kopparhammaren fanns kvar fram till mitten av 1700-talet, om än i begränsad produktion. I Harg anlades också ett järnbruk av Behm på 1630-talet, framför allt tillverkades stångjärn. När Nyköping brändes 1719, brann även Hargs bruksområde. År 1741 anlades ett pappersbruk på platsen. Ett tryckeri tillkom 1755. Under 1800-talet blev textilindustrin stor i Sverige. I Harg startades textilindustrin från mitten av 1800-talet av grosshandlare August Bergman och verkmästare Daniel Bagge. I slutet av 1800-talet ersattes vattenhjulen av turbiner, elektriciteten infördes och produktionen effektiviserades. Harg Fabrikers AB gick i konkurs 1960. Nygeverken tog över lokalerna och tillverkade persienner och markiser.

År 1989 köpte HSB området, planen var att bygga om industrilokalerna till bostäder, men detta genomfördes inte. Istället revs byggnaderna 1996, med undantag av de som köpts av privatpersoner. Kvar finns idag disponentbostaden, ingenjörbostaden Blåhamra, ett uthus, skolan och det s k klockhuset som från början var kontorsbyggnad och på 1930-talet inreddes till bostäder. Kraftstationen finns kvar och är fortfarande i bruk.

F.d. ingenjörbostaden Blåhamra invid Nyköpingsån.

HARG

Hargs kraftstation

Byggnaderna vid Spindelplan har förlorat sin ursprungliga karaktär

Bebyggelse inom det fd industriområdet

HARG

HARG

Karaktärsdrag

Varierad bostadsbebyggelse

Området domineras av småhusbebyggelse. Sydväst om Eskilstunavägen finns ett relativt välbevarat och tidstypiskt 1970-talsområde med 1 och 1 ½ plans villor, både friliggande och kedjehus. Området är delvist trafikseparerat då en del av husen har gemensamma garagelängor utmed gatan. Hus med tegel och träfasader, ibland i kombination, ofta betongtegeltak. Utmed ån finns ett grönområde och stora fotbollsplaner. I nordvästra delen är ett nytt bostadsområde under uppförande, Krikonbacken, Bönsta allé. Området består av parhus i 3 plan med rödmålad panel och relativt stora fönsterpartier. Norr om Eskilstunavägen finns ett område uppfört på 1950-talet, med mestadels 1 plans villor, rött eller gult tegel med flacka sadeltak. I området finns även ett antal äldre hus med träfasader. Berg i dagen och små skogspartier bildar mindre naturmarkspartier som utgör ett karaktäristiskt inslag i området. Mellan Eskilstunavägen och Råbyvägen finns ytterligare ett tidstypiskt 1970-talsområde med 1 ½ plan, tegelfasad med gavelrösten i trä och branta sadeltak. Öster om Hargsvägen ligger ett område med såväl friliggande småhus som flerbostadshus. Norr om det f d industriområdet ligger flerbostadshus i 2 våningar i tegel, uppförda på 1960-talet, strax öster om detta ett flerbostadsområde i 2 våningar uppfört på 1950-talet, idag tilläggsisolerade. Strax söder om detta område ligger seniorboendet Väverskan: Söder och österom ligger bostadsområden med blandad fler- och småhusbebyggelse, relativt sent uppförd, från 1980-tal och framåt. Ner mot Nyköpingsån i söder finns en stor öppen gräsyta.

Fd industriområde

Området växte upp kring Hargs industrier, det finns en del gatunamn med anknytning till tidigare verksamheten, bl.a. Textilvägen, och Tygvägen. Området är den kulturhistoriska tyngdpunkten i Harg, som idag kan upplevas splittrat. Industriområdet ligger i den södra delen, rivningar har dock påverkat den kulturhistoriska läsbarhet varför området kan upplevas som splittrat trots att enstaka byggnader finns kvar som exempelvis den f d disponentvillan. Disponentvillan är idag från öster halvt dold av frodig grönska vilket försvårar den visuella tillgängligheten. Vid Nyköpingsån finns ett vattenkraftverk som fortfarande är i bruk.

Känslighet/tålighet

Bostadsbebyggelsen från 1970-talet i Harg utgör väl sammanhållna områden vilken gör dem känsliga för förändringar inom områdena. Det samma gäller området norr om Eskilstunavägen, som har en mer blandad och olik åldrad bebyggelse, men trots detta utgör området en helhet. Området på andra sidan Hargsvägen utgör ett mer blandat område med större tålighet för förändring.

Område som är tåligt för förändring.

Inom det f d industriområdet finns ett antal byggnader med koppling till den forna verksamheten som är känsliga för förändringar.

Området innehåller flera fornlämningar.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Rekommendationer

- Möjligt att förtäta med nya bebyggelsegrupper i enlighet med hur området successivt byggts ut, så länge tilläggen sker i nära anslutning till det befintliga kan det nya inordnas helheten.

- Det som finns kvar av industrimiljön bör bevaras och vårdas på sådant sätt att de kulturhistoriska värdena inte minskar.
- Rivningar och yttre förändring av den äldre bebyggelsen bör undvikas.
- Potential för tillgänglighetsinsatser - positivt med informationsinsatser och tillgänglighetsåtgärder som kan komma allmänheten till del och berika de boendes närmiljö.

OXBACKEN

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Det sägs att Oxbacken fick sitt namn efter att landsvägen hade en så brant backe att hästarna inte orkade dra vagnarna, utan man fick spänna för oxarna istället.

Oxbacken ligger norr om centrala Nyköping och avskiljs från resten av staden av E 4 och Påljungs hage. Oxbacken gränsar till Harg i väster, områdena är nästan hopbyggda. Förutom ett mindre antal äldre gårdar och jordbruksfastigheter består bebyggelsen av friliggande villor av olika ålder.

Den norra delen gränsar till skogsmark, företrädesvis barrskog. Inom området finns ett antal fornlämningar bl.a. på berg- och moränhöjderna i skogspartiet där det finns domarring och gravfält. I sydväst intill Nyköpingsån ligger dels ett öppet odlingslandskap och dels Stenbro naturreservat med frodig grönska. Längst i söder gränsar området mot E 4 och externhandelsområdet Påljunghage.

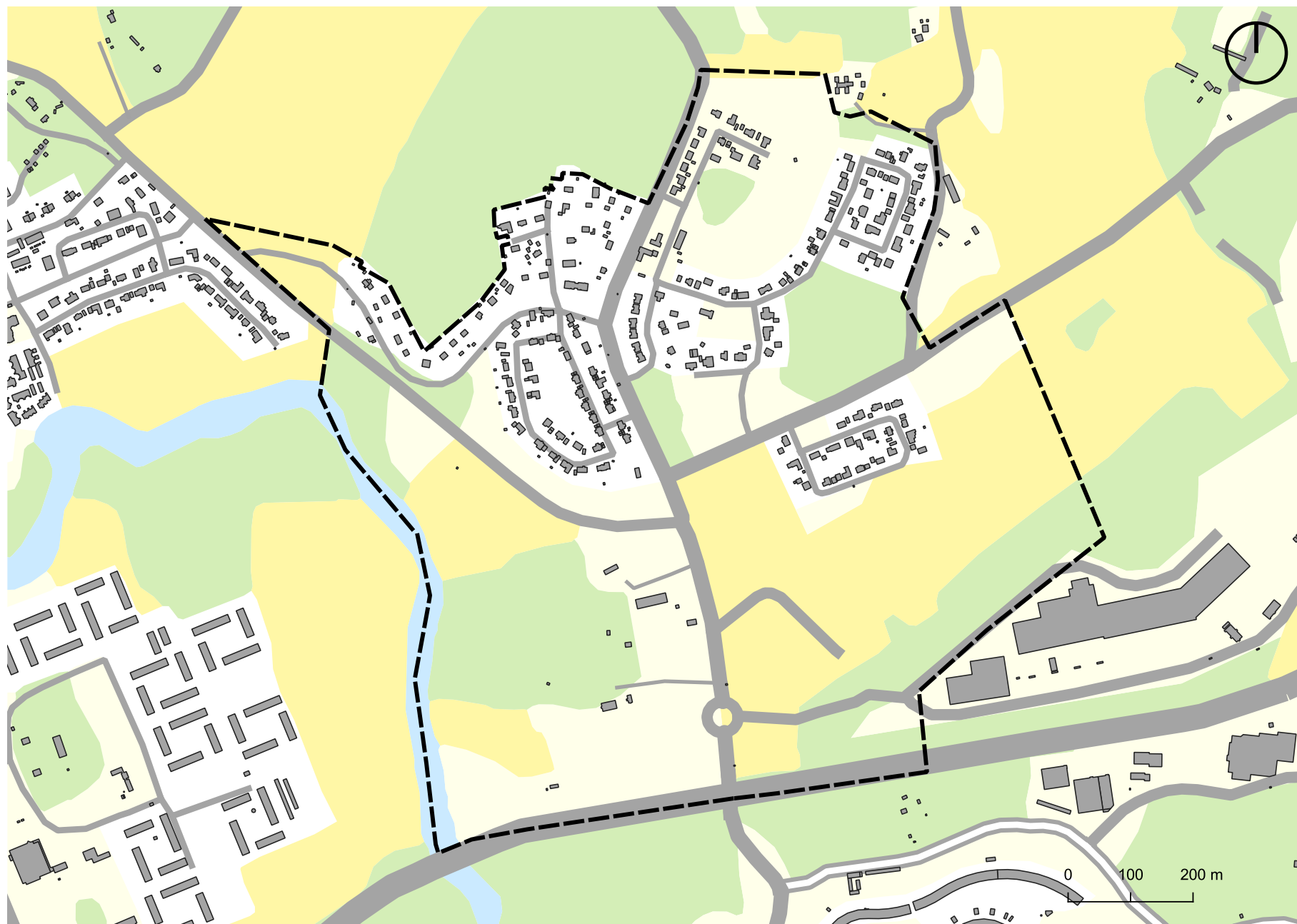

Relativt nya, och för området karaktäristiska friliggande villor.

OXBACKEN

OXBACKEN

OXBACKEN

Karaktärsdrag

Oxbacken

Området innehåller till största delen friliggande villor av varierande ålder, de äldsta från 1920-tal och de yngsta så pass nyligen uppförda att marken ännu inte hunnit färdigställas. En relativt stor andel är nyuppförda byggnader (2010-tal) av blandad kataloghuskaraktär vilket medför att det inte går att tala om en sammanhållen karaktär. Den pågående förtätningen medför att de yngsta husen är så pass nyuppförda att marken inte ännu hunnit färdigställas.

Ett fåtal äldre gårdar vittnar om tidigare markutnyttjande. Intill naturreservatet ligger exempelvis två äldre gårdar, varav den ena utgörs av en f d prästgård, gästgiveri och värdshus, Stenbrogården. Idag finns Stenbro Salonger i byggnaden med restaurang och cateringverksamhet. Huvudbyggnaden i 2 våningar, med gråvit fasad med profilerad locklistpanel under sadeltak. Till gårdsmiljön hör även en mindre flygelbyggnad. Den intilliggande jordbruksfastigheten har en rödmålad mangårdsbyggnad som uppfördes 1938 då kyrkoherdebo-stället avyttrades.

Mot söder ligger det öppna odlingslandskapet i en svacka som övergår i ett kuperat mer höglänt skogsparti som avskiljer Oxbacken från Påljungshage. Del av odlingslandskapet har börjat tas i anspråk av ett villaområde med 1, 1 ½ och 2 plans friliggande villor, av blandad karaktär, mestadels uppförda på 1980- och 90-tal, träfasader, många olika spröjsade fönster och med betongtegelklädda sadeltak.

Känslighet/tålighet

Med undantag av de äldre gårdarna, fornlämningarna och naturreservatet är området som helhet relativt tåligt för förändringar. Bebyggelsen i övrigt är relativt blandad och varierad vad gäller utformning och ålder, vilket ger en större frihet vad gäller förändringar och tillägg.

Området ligger delvis bakom en skogklädd bergknall som gränsar mot Påljungshage. Det kan innebära att det kan vara möjligt att uppföra högre bebyggelse i området utan större påverkan på Nyköpings stadssiluett. Detta är dock något som bör kontrolleras inför inför eventuell exploatering.

Område med känslighet inför förändring/Område som är tåligt för förändring.

Rekommendationer

- Undvik förtätning intill de äldre gårdarna intill Stenbro naturreservat, Kocksång, Myra gård och Skogshäll.
- Förändring/förtätning annars möjlig.

HÅLLET

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Huvuddelen av bebyggelsen i området har tillkommit under 1900-talet. I västra delen av området, längs Blommenhofsvägen, som är en gammal landsväg finns dock spridd äldre bebyggelse. Dels vid Katrineberg och Vesterlunds där det under 1700-talet fanns gästgiveri för dem som reste längs vägen, och dels på gårdarna Magniberg och Blommenhof. Under 1700-talet bröts såväl järnmalm som silver och sulfid i området. Spår efter gruvdriften finns både inom naturreservatet norr om psykiatriska klinikerna och norr om Blommenhof. Nordväst om Katrineberg fanns under 1700-talet även ett tegelbruk. Arrendatorn till tegelbruket, Magnus Adamsson Zelling lät 1769 uppföra Magnibergs huvudbyggnad.

Järnvägen mellan Norrköping och Södertälje anlades 1913-15 och sammanfaller med områdets gräns mot söder och några år senare började en industribebyggelse att växa fram i anslutning till järnvägen. De första byggnaderna uppfördes för Nyköpings andelsslakteri. Under 1940-talet tillkom ytterligare industribebyggelse då företaget Wedholm lät uppföra en fabriksbyggnad för tillverkning av kärl och tankar för mjölk. På 1950-talet kompletterades området med bageri, uppfört för KFs räkning efter ritningar av deras arkitektkontor. Längre västerut utmed järnvägen låg tidigare ett lokstall och i anslutning till detta tre bostadshus i tegel, förmodligen fd bostäder för anställda vid järnvägen.

Den norra delen av området utgörs av naturreservat och söder om detta breder lasarettområdet ut sig. Lasarettet flyttades till platsen 1914 och de första byggnaderna som uppfördes för lasarettets räkning var den tornförsedda huvudbyggnaden och de två grindstugorna. Sjukhusområdet har successivt expanderat, först väster och norr om den första huvudbyggnaden

och under senare tid även öster om Brunnsgatan. Villaområdet söder om lasarettet liksom idrottsplatsen Folkungavallen är samtida med lasarettets etablering i området och hör karaktärsmässigt samman med detta. Samtliga tre delområden bör betraktas som en helhetsmiljö utifrån dess kulturhistoriska sammanhang.

HÅLLET

Lasarettets äldsta huvudbyggnad och de två grindstugorna.

Karaktäristiska villor från 1920-talet med brutna sadeltak.

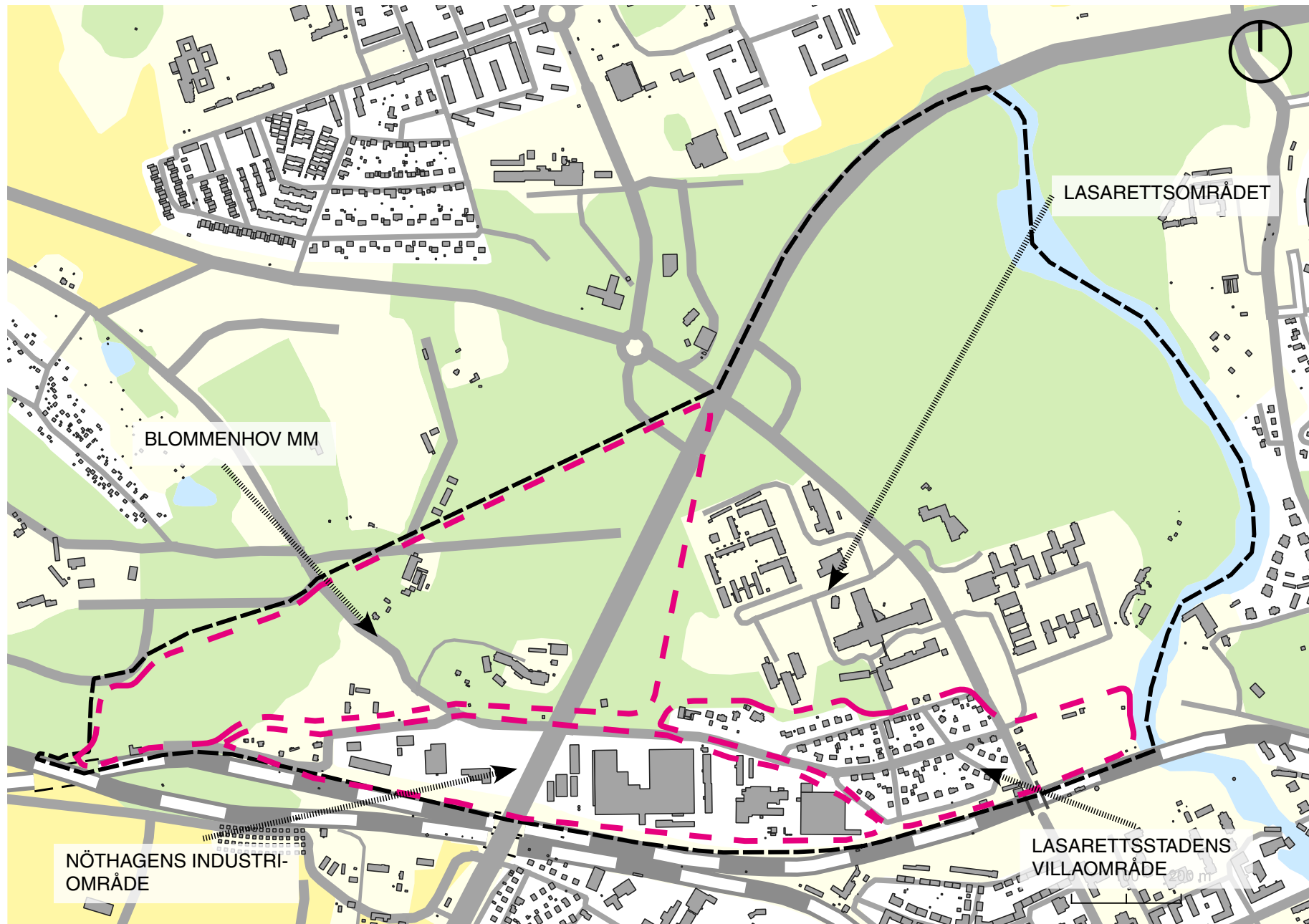

Slakteriets kontorsbyggnad

Uppväxt lärkträd inom lasarettområdet.

HÅLLET

Karaktärsdrag

Lasarettsområdet

Sjukhusområde med byggnader uppförda från 1912 och framåt. De äldsta byggnaderna utgörs av länslasarettets tornförsedda, nationalromantiskt inspirerade huvudbyggnad samt de två framförliggande grindstugorna i samma stil. Dessa tre byggnader utgör tillsammans med sjukhusparken en tydlig och karaktärsskapande entré till lasarettsområdet samtidigt som de kopplar samman sjukhusområdet med egnahemsområdet. Sjukhusområdet har successivt utökats med nya byggnader som inpassats i topografin och som till form och funktion speglar sin tids institutionsbyggande. Gemensamt är dock det enkla, rena formspråket med raka linjer och kubformade byggnadskroppar. De knyter dock an till de äldsta byggnaderna genom sin dovt gula/beigea kulör.

Samtliga tillkommande sjukhusbyggnader har förlagts dels norr och väster om, dvs "bakom" de ursprungliga sjukhusbyggnaderna, och dels öster om Brunnsgratan.

Vid Rosenbloms väg, i anslutning till sjukhusområdet finns ett bostadsområde bestående av fd personalbostäder för sjukhuset anställda som under 1990-talet övergick i HSB:s ägo och omvandlades till privatbostäder. Samtidigt kompletterades området med radhus.

Området norr om psykiatriska klinikerna utgörs av naturreservat.

Lasarettstadens villaområde

Enhetligt och tidstypiskt område med villor i 1.5-2 plan uppförda i de för tiden rådande arkitekturstilarna nationalromantik och 20-talsklassicism. Merparten med stående träpanel målad i ljusa kulörer och brutna sadeltak täckta med lertegel. I enlighet med trädgårdsstadens ideal är kvarteren oregelbundna och gatorna slingrande och terränganpassade. Gatorna är allékantade och tomterna lummiga med häckar eller staket som avgränsar tomten från gatan. I Hållstavägens västra del finns ett antal senare tillkomna byggnader, bland annat några välbevarade funkisvillor med vitputsade fasader.

Idrottsplatsen Folkungavallen öster om villaområdet är uppförd 1914-1917. Läktaren i trä och med gavlar med spröjsat glas tillkom 1926. Folkungavallen är samtida med det närliggande lasarettsområdets egnahemsområde och de äldsta sjukhusbyggnaderna.

Känslighet/tålighet

Den fd huvudbyggnaden, lasarettsparken söder om denna samt de två grindstugorna utgör en tydlig och karaktärskapande entré till området och kopplar samman lasarettsområdet med egnahemsområdet. Denna del av lasarettsområdet är här därmed en hög känslighet för förändringar och tillägg.

De ovan nämnda byggnaderna utgör tillsammans med de sjukhusbyggnader som tillkommit väster och norr om den äldsta huvudbyggnaden ett exempel på en ovanligt välbevarad sjukhusmiljö som speglar institutionsbyggandets utveckling under 1900-talet. Dessa byggnader är därmed känsliga för förändringar som påverkar dess karaktär och kulturhistoriska värde.

Bebyggelse och friytor norr om Samlingsvägen, bebyggelse och friytor i anslutning till psykiatriska klinikerna samt parkeringsytorna är tåligt för förändringar och tillägg som inte påverkar stadssiluetten och riksintressets uttryck negativt.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Områdets sammanhållna karaktär gör att det är känsligt för nya inslag som i stil, form eller volym bryter mot denna karaktär.

Folkungavallen har stor betydelse för områdets karaktär och ett högt kulturhistoriskt- och upplevelsemässigt värde. Hög känslighet för bebyggelse på idrottsplanen, samt mellan Folkungavallen och villabebyggelsen då detta skulle påverka upplevelsen och försvåra läsbarheten av idrottsplatsens ursprungliga funktion.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Rekommendationer

- Undvik ny bebyggelse i lasarettsparken.
- Sjukhusbebyggelsen på västra sidan av Brunnsgratan, söder om Samlingsvägen, bör bevaras och hanteras varsamt så att dess kulturhistoriska värde inte går förlorat.
- Tillkommande bebyggelse i anslutning till dessa sjukhusbyggnader bör utformas med hänsyn till delområdets karaktär.
- Ny sjukhusbebyggelse tillåts tillföra området nya årsringar och fortsätter att spegla institutionsbyggandets utveckling.
- Var aktsam om den gestaltade helhetsmiljön med uppväxta träd, planteringar, grönytor, berg i dagen och utsparat natur mellan byggnaderna.
- Förtätning kan ske på parkeringsytor, i området norr om samlingsvägen samt i anslutning till psykiatriska klinikerna.
- Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning som utreder eventuell påverkan på riksintresset för kulturmiljövården.

- Undvik i möjligaste mån om- och tillbyggnader, framför allt mot gatan och på husets gavlar. Viktigt att byggnadernas rektangulära planform är tydligt avläsbar.
- Bevara i möjligaste mån ursprungliga byggnadsdelar så som fasadmateriell, fönster- och dörrar och lertegelpannor liksom ursprunglig färgsättning.
- Alléerna liksom de grönskande tomterna är ett viktigt inslag i miljön, uppvuxna träd bör bevaras.
- Tillägg i form av mindre komplementbyggnader är möjliga men bör uppföras återhållsamt och med stor omsorg i fråga om utformning och placering. En placering längre in på tomten är att föredra. Attefallshus är inte lämpliga.
- Viktigt att gator och kvarter behålls intakta så att trädgårdsstaden som planeringsideal förblir tydligt avläsbar i gatustrukturen.
- Ett uppdaterat planeringsunderlag som behandlar områdets kulturvärden och ersätter "Lasarettsområdet – hur miljön kan behållas" bör tas fram.
- Undvik bebyggelse på Folkungavallens idrottsplan. Var aktsam om läkaren, entréportalen samt de med entrén sammanbyggda byggnaderna.

HÅLLET

Karaktärsdrag

Blommenhov mm

Denna del av Hållet har en icke stadsmässig karaktär präglad av skog och med inslag av äldre bebyggelse vid Magniberg, Katrineborg, Blommenberg och Vesterlund. I öst-västlig riktning löper den fd landsvägen Blommenhovsvägen. Vägen är delvis rätad men väster om E4:an har den bevarat en äldre mer kurvig karaktär med partier av stenmurar. E4:an, en av Sveriges tidigaste motorleder, går på en bro i nord-sydlig riktning genom området och utgör ett påtagligt inslag i landskapet.

Nöthagens industriområde

Brokig industribebyggelse i anslutning till järnvägen. De karaktärsbärande industribyggnaderna är uppförda i industriell tegelarkitektur och belägna öster om E4:an. Till dessa räknas slakteriets nationalromantiska byggnad i rött tegel uppförd 1917, det stora komplexet tillhörande Wedholms fabriker, också dessa i rött tegel men med rationell, industriell 1940-talskaraktär, och slutligen KF:s likaledes rationellt utformade, bageribyggnader i gult tegel från 1950-talet. Industribebyggelsen väster om E4:an är mer modern och utgörs dels av plåtbyggnader och dels mer temporära byggnader. Längst västerut på Nöthagsvägen, i anslutning till ett numera rivet lokstall, ligger tre bostadshus i tegel, förmodligen uppförda för anställda vid järnvägen.

Känslighet/tålighet

Området är relativt glest bebyggt och bortsett från i anslutning till de äldre gårdarna, relativt tåligt för förtätning.

De kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna inom området är känsliga för ändringar och tillägg som påverkar karaktär och kulturhistoriskt värde.

Område med känslighet inför förändring.

Vissa av byggnaderna är kulturhistoriskt värdefulla och därmed känsliga för ändringar och tillägg som påverkar deras karaktär. Karaktäristiskt för bebyggelsen som helhet är dock den ständigt pågående anpassningen efter verksamheternas skiftande behov: i takt med att förutsättningar och krav ändrats har bebyggelsen anpassats. Detta medför en relativt hög tålighet mot ändringar och tillägg, under förutsättning att hänsyn tas till de enskilda kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna.

Område med känslighet inför förändring/Område som är tåligt för förändring.

Riktlinjer

- Ny bebyggelse bör utformas med hänsyn till de äldre kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna inom delområdet.
- De kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna bör bevaras och underhållas så att deras karaktär och kulturhistoriska värde inte går påverkas negativt.

- De byggnader som pekats ut som kulturhistoriskt värdefulla bör bevaras och underhållas så att deras tidstypiskhet och industriella karaktär inte går förlorad.
- Utformning och placering av tillkommande bebyggelse bör ske med hänsyn till de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna. Områdets tidigare användning som industriområde bör vara klart avläsbart.

Magniberg i områdets västra del.

ÖSTRA VILLASTADEN

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Områdets äldsta bebyggelse återfinns i den västra delen, i anslutning till ån där det 1763 uppfördes ett pappersbruk. Detta ersattes 1872 av ett bomullsspinneri. De bevarade byggnaderna uppfördes för bomullsspinneriets räkning under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Gatunamnen Bomullsgången och Spinnarvägen vittnar om den verksamhet som tidigare bedrevs här.

Stenbrovägen avgränsar det fd fabriksområdet från Östra villastadens egnahemsområde. Detta domineras av småhus från perioden 1908-1932, uppförda för anställda på NK:s verkstäder. De flesta villorna är anpassade för en familj, men utmed Stenbrovägen finns även ett fåtal två- respektive flerbostadshus. Stadsplanen ritades av arkitekt PO Hallman på uppdrag av egnahemsföreningarna. Utformningen med slingrande, terränganpassade gator är inspirerad av engelska trädgårdsstäder samt den österrikiska stadsplaneraren Camillo Sittes som förespråkade den medeltida staden som förebild i den moderna stadsplaneringen. Inslag av nyare bebyggelse finns framför allt norr om Kråkberget, i kvarteret Perioden. Här uppfördes under 1940-talet två tvåvånings lamellhus och under 1980-talet kompletterades området med ett antal "flerbostadsvillor". Kråkberget, i sydvästra delen av området fungerar som strövområde med vida utblickar över Nyköpings stad. Vattentornet och Långbergsskolan i områdets norra del tillkom under 1960-talet och i denna del av området finns även några radhus och villor, uppförda under sent 1900-tal och tidigt 2000-tal.

Östra villastadens enhetliga och välbevarade villa-bebyggelse och gatunät är av riksintresse som en representant för trädgårdsstaden som planeringsideal. Bomullsspinneriets fabriksbyggnad i anslutning till

ån liksom övrig bevarad bebyggelse med koppling till bomullsspinneriet berättar om områdets tidigare industrihistoria och det strömmande vattnets avgörande betydelse vid etableringen av industrier. Bomullsfabriken är också ett exempel på samtida omvandling och anpassning av industribebyggelse för ny verksamhet, i detta fall bostäder.

ÖSTRA VILLASTADEN

Vy från Kråkberget över Östra villastaden.

Välbevarad villa i Östra villastaden.

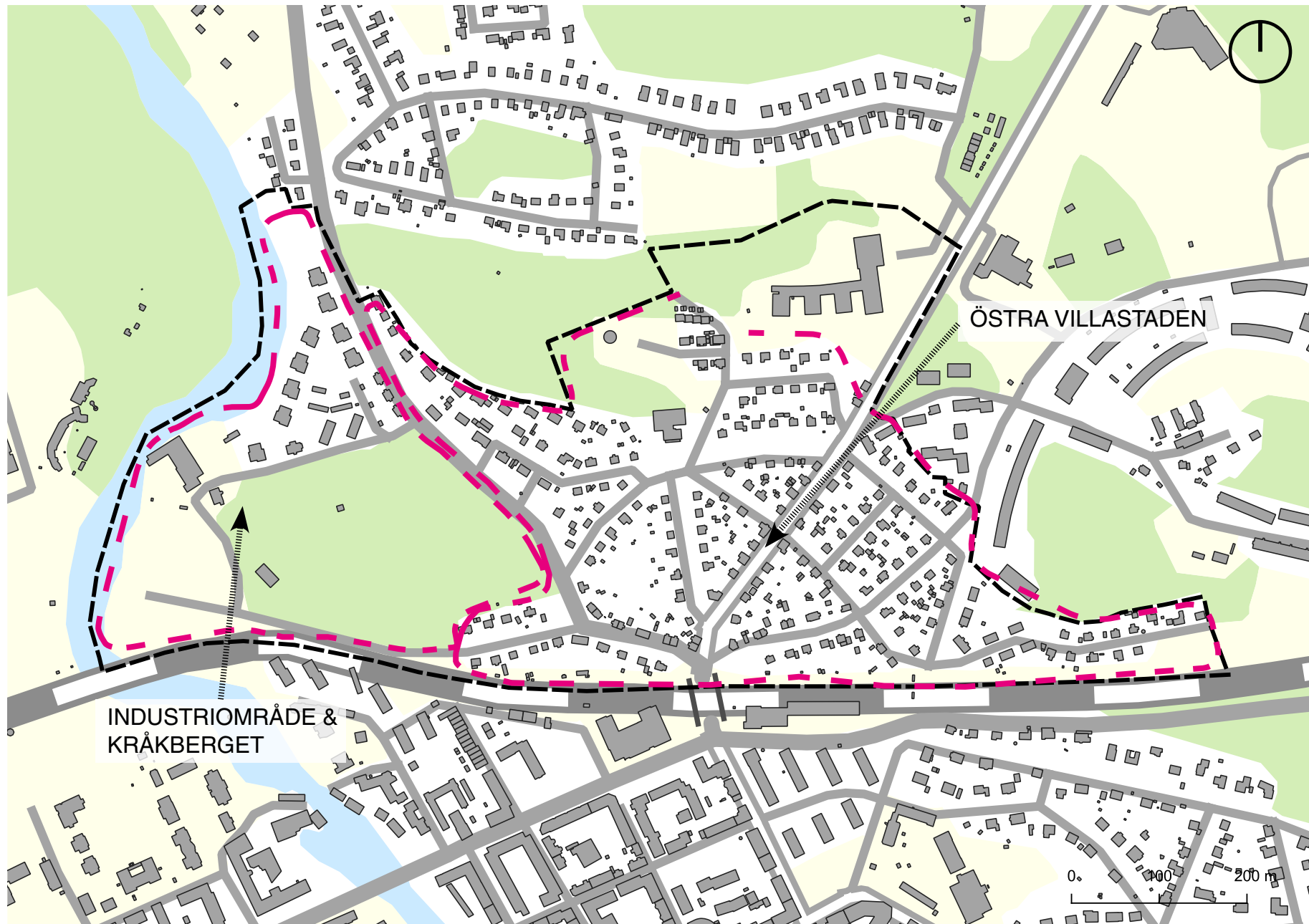

Ett av flerbostadshusen utmed Stenbrovägen

Fd bomullsspinneriet invid ån.

ÖSTRA VILLASTADEN

ÖSTRA VILLASTADEN

Karaktärsdrag

Periodens industriområde och Kråkberget

Äldre byggnader ursprungligen tillhörande bomullsspinneriet: fabriksbyggnaden (numera bostäder) i anslutning till den strömmande ån, magasin med stram putsad exteriör och ett par större villor.

Senare tillkommen bostadsbebyggelse dels bestående av två ljust putsade lamellhus uppförda under 1940-talet och dels nio flerbostadsvillor i 2-3 våningar som avser knyta an till egnahemsområdets villabebyggelse med ljust rosa träpanelfasader.

Det skogbeklädda Kråkberget med obrutna vyer över stadslandskapet.

Östra villastadens egnahemsområde

Del av riksintresse för kulturmiljövården, Nyköping (D57): "1900-talets bostadsbebyggelse med flerbostadshus, villaområden och "miljonområdet" Brandkärr."

Egnahemshuset är vanligen uppförda i ett och ett halvt plan med branta tegeltäckta tak och fasader klädda med faluröd eller ljust målad träpanel. Husen som har kvadratisk planform är placerade med långsidan mot gatan och en liten trädgård mellan gata och hus samt en större trädgård på husets baksida. Tomtgränserna markeras med en häck eller ett staket. Merparten är enbostadshus, men längs Stenbrovågen och Runebergsgatan finns ett fåtal tvåbostadshus samt ytterligare något vid Stockholmsvägen och Gejersgatan. Längs Strandbergsvägen i områdets östra del finns några mindre flerbostadshus med putsade fasader. I den norra delen av området finns även ett fd barnhem samt villor uppförda under 1930-talet. Dessa byggnader är funktionalistiskt inspirerade med fasader antingen klädda med tegel eller spritputsade och flacka sadeltak. Gatorna är i enlighet med trädgårdsstadens ideal slingrande och terränganpassade med oregelbundna kvarter. I områdets utkant finns även några villor och radhus uppförda under sent 1900-tal/tidigt 2000-tal.

Delområdet är en tydlig representant för trädgårdsstaden som stadsplaneringsideal och som helhet ger bebyggelsen ett mycket enhetligt, sammanhållet och tidstypiskt intryck.

Känslighet/tålighet

Den äldre fd industri-, verksamhets- och bostadsbebyggelsen är känslig för förändringar som påverkar dess karaktär och kulturhistoriska värde.

Kråkberget är en av få platser i staden med obrutna vyer över stadslandskapet och därmed känsligt för högre bebyggelse på eller i anslutning till berget.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Delområdet är en tydlig representant för trädgårdsstaden som planeringsideal och har därigenom ett högt kulturhistoriskt värde. Som helhet ger bebyggelsen ett mycket enhetligt, sammanhållet och tidstypiskt intryck.

Gatunätet, villorna och grönstrukturen är viktiga karaktärsskapande element och därmed känsliga för förändringar och tillägg som bryter mot områdets karaktär och förtar dess enhetliga och tidstypiska uttryck av villastad från 1910, -20 och -30-talet.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Rekommendationer

- Den äldre bebyggelsen bör bevaras och hanteras varsamt så att dess kulturhistoriska värde inte går förlorat. Tillkommande bebyggelse i anslutning till den fd industrimiljön bör utformas med hänsyn till delområdets industrimiljökaraktär.
- Undvik hög bebyggelse på och i anslutning till Kråkberget. Berget bör även fortsättningsvis vara tillgängligt som parkområde och utsiktspunkt för allmänheten.

- Undvik i möjligaste mån om- och tillbyggnader, framför allt mot gatan och på husets gavlar. Viktigt att byggnadernas rektangulära planform är tydligt avläsbar.
- Bevara i möjligaste mån ursprungliga byggnadsdelar så som fasadmaterial, fönster- och dörrar och lertegelpannor liksom ursprunglig färgsättning.
- Var aktsam om alléträden längs gatan.
- De stora, grönskande tomterna är ett viktigt inslag i miljön. Tillägg i form av mindre komplementbyggnader är möjliga men bör uppföras återhållsamt och med stor omsorg i fråga om utformning och placering. En placering längre in på tomten är att föredra. Exempel på äldre uthus finns i området. Dessa kan fungera som förebilder. Attefallshus är inte lämpliga inom området då byggnadstypen och storleken på densamma bryter mot områdets enhetliga och välbevarade struktur.
- Viktigt att gator och kvarter behålls intakta så att trädgårdsstadens stadsplan förblir tydligt avläsbar.
- Arkitekturprogram Östra Villastaden (Nyköpings kommun 2001) ses över och revideras vid behov så att uppdaterat planeringsunderlag finns för området.

ISAKSDAL

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Isaksdal ligger norr om stadskärnan och är i söder avgränsat från staden genom järnvägen. Hela området är omgärdat av tydliga barriärer åt samtliga håll; E4/Lennings väg i öster, Stockholmsvägen i väster, järnvägen i söder. I sydväst angränsar stadsdelen till Östra villastaden och är på så vis geografiskt sammankopplat med stadskärnan. Inom området finns framför allt bostadsbebyggelse i flerbostadshus men även ett område med ett fåtal villor, en förskola, en kyrka, en simhall och folkets park. I Isaksdal finns stora områden med sammanhängande öppna grönytor. Dominerande årsring är 1960-tal.

Isaksdal har varit del av det med agrar bebyggelse, glest bebyggda, stadens närmaste omland. Här har funnits jordbruksmark med enstaka gårdar. Gården Isaksdal återfinns på en kartor från 1850-talet. I början av 1900-talet såldes marken till staden och 1916 uppläts Isaksdal att omvandlas till ett koloniområde. 1906 öppnade Folkets park i Hjortbergs hage med bland annat dansbana och kioskservering. I slätten ner mot Hjortensbergsbadet fanns en utomhusteater. Under perioden 1920-tal till 1960-tal genomfördes inte några större förändringar i stadsdelen. Enstaka bebyggelse tillkom och vägdragningarna förändrades i omgångar. Den stora utbyggnaden genomfördes under 1960-talet och 70-talets första hälft. En stor andel av den äldre gårdsbebyggelsen revs och den tidigare brukade marken bebyggdes. Ett storskaligt flerbostadshus område i modernistisk stil uppfördes samt skola och badanläggning.

Delområdet är starkt präglad av det stora flerbostadshusområdet med skulptural halvmåneformad planstruktur. Bebyggelsen förhåller sig och anpassar sig till landskapets bergshöjder och bebyggelsen breder ut

sig emellan dem. Söder om "halvmånen" och en bergshöjd finns fem lamellhus på rad på en relativt trång yta. På gårdsytan inom den månformade byggnaden finns förutom öppna grönytor en skola samt en handfull villor. I väster finns ett bostadsområde av tydlig 1950-tals karaktär som en anpassad övergång till Östra Villastaden. Den norra delen av Isaksdal karaktäriseras av stora öppna grönytor med friliggande byggnader med offentliga funktioner; Folkets park, kyrka och badanläggning. Kyrkan är i utpräglad 1960-talsstil.

ISAKSDAL

Lamellhus i olika utförande

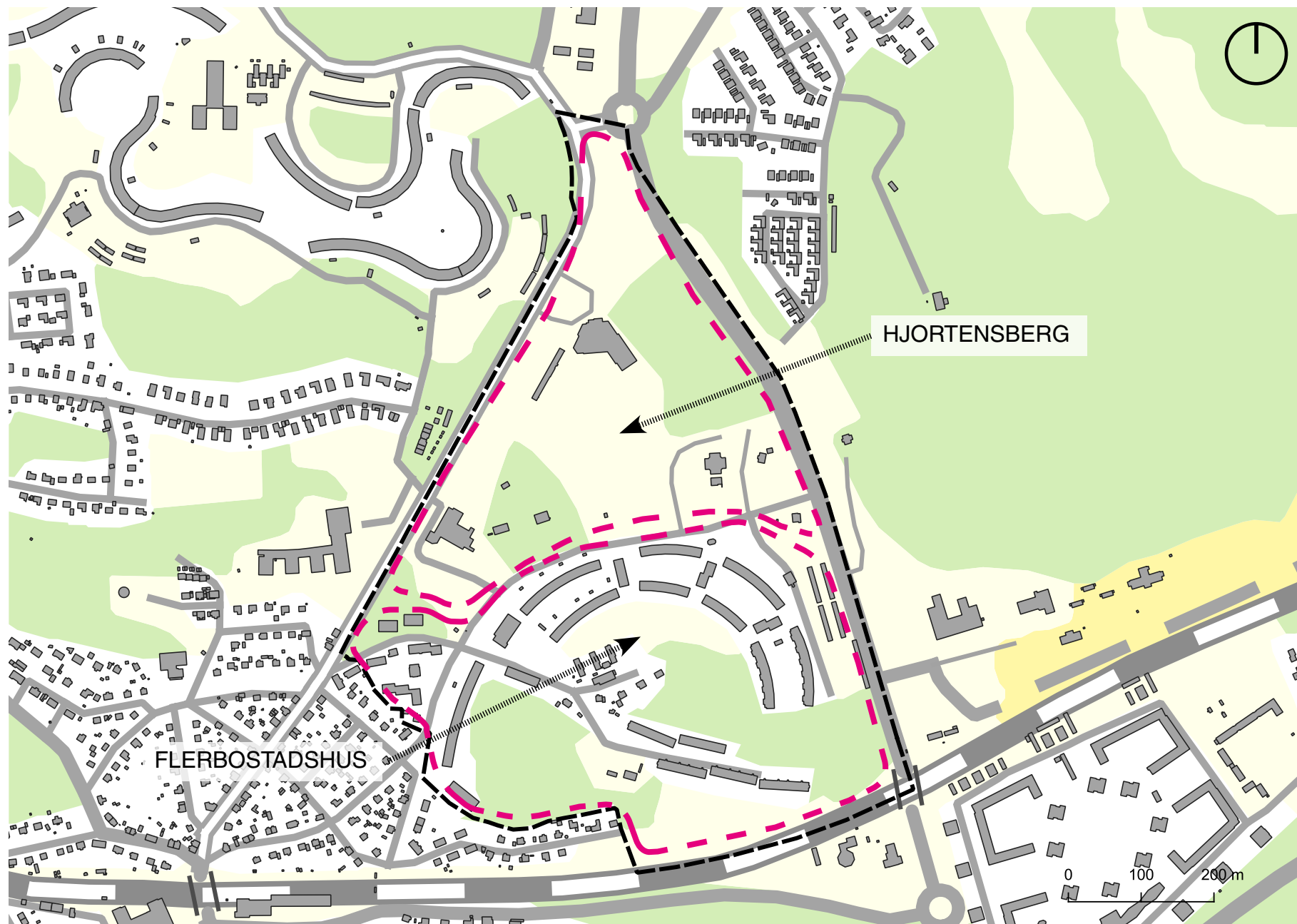

Förskolan Daldockan samt en ensamt område med villor

Hjortensbergskyrkan

ISAKSDAL

ISAKSDAL

Karaktärsdrag

Isaksdal-Flerbo-stadshus

Bebyggelsen utgörs av åtta bågformade hus grupperade kring fyra gårdsrum med tre tvärliggande lameller emellan. Söderdärom ligger en rad med fem lameller i västöstlig riktning emellan två bergshöjder. Kringbyggd av flerbostadshusområdet ligger ett litet område med förskolan Daldockan samt en rad med friliggande villor i en backa upp mot höjden.

Flerbostadshuset består av tre olika byggnadstyper; Bebyggelse i bågformen: Trevåningslameller i böjd form med platta tak, fasader i puts och plåt i orange, vitt och gulvitt. I fasaden finns markerade trapphussamt portar i form av glasade stålpartier med nätta skärmtak. Fönstren har en till två lufter. Bebyggelse i raden mellan bergshöjderna: Femvåningslameller med platta tak. Konstruktivistiskt präglade fasader, fackindelade genom betongelement. Fasad i fyrkantiga fält med gul puts. Indragna balkonger med vita plåtfroter samt kopparplåtbeklätt fasadkrön och gavlar med tegelfasader. I öppningarna mellan husen finns trappor som förbinder gårdarna. Flerbostadshusbebyggelsen i kvarteret Svarvarens nordöstra del har oregelbunden placering, enkla fasader i puts och tegel och är omgivna av en riklig vegetation.

Hjortensberg

Området har karaktären av ett öppet grönområde. Bebyggelsen är blandad i både form och funktion. Där finns Hjortensbergskyrkan i utpräglad modernistisk och skulptural 1960-talsstil, den nyligen ombyggda badhusanläggningen Hjortensbergsbadet i modern 'badhusstil' samt Folkets park med äldre bebyggelse av olika karaktär

Känslighet/tålighet

Den skulpturala planstrukturen i anslutning till öppna (delvis böljande-Hjortensberg) grönytor men också i relation till de skogsklädda bergsryggarna och trädbeklädda mindre bergspartierna i området är en kvalitet att värna. Nuvarande situation med omgivande öppna ytor och rådande ljusförhållanden har varit utgångspunkt och förutsättning för den bebyggelse som är där idag. Merparten av området är tänkt att upplevas på håll i ett öppet landskap.

Merparten av området är tillskapat med ett tydligt helhetsgrepp vilket gör det känsligt för förändring av enskilda delar. Detta bekräftas av de inkonsekvent genomförda förändringar i form av tilläggsisoleringar som kan ses där idag. Det mer förändrade området med bebyggelse i bågformen är relativt tåligt för nya tillägg medan lamellhusen i söder samt i kvarteret Svarvaren är känsliga för förändringar.

Område med känslighet inför förändring.

Kyrkan och Folkets park är kulturhistoriskt värdefull bebyggelse med en hög grad av känslighet för förändring. Det öppna grönområdet har landskapsliga värden men kan vara mindre känsligt i dess norra delar.

Grönområdet kan ha en högre grad av tålighet i delar. Hän-syn måste tas till landskapsliga värden och strategiska vyer mot särskilt värdefull bebyggelse.

Område med känslighet inför förändring.

Rekommendationer

- Viss förändringsfrihet i form av förtätningar rekommenderas. Eventuellt skulle parkeringsytorna kunna bebyggas.
- Särskilt värdefull bebyggelse som saknar skydd förses med skydds- eller varsamhetsbestämmelser.

- Särskilt värdefull bebyggelse som saknar skydd förses med skydds- eller varsamhetsbestämmelser.
- Viss möjlighet till förtätning i områdets norra delar.

EKENSBERG

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Ekensberg är ett relativt perifert villaområde en bra bit norr om stan. Området avgränsas i väster och norr av Lennings väg och E4:an. I öster upptas området av ett stort grönområde. Bebyggelsen ligger samlad invid Svärtavägen och utgörs av villabebyggelse samt två mindre industri-/verksamhetsområden. Villabebyggelsen är av lite olika karaktär och ligger samlad gruppvis i två enklaver; Ekensberg med ett radhusområde, ett grupphusområde samt två områden med fristående villor samt Påljungshage på andra sidan E4:an längst upp i norr. Inom området finns även enstaka gårdsbildningar från sent 1800-tal. Det nordligaste området i Ekensberg innehåller liksom Påljungshage en äldre bebyggelse som liknar det tidiga 1900-talets villaförstadsbebyggelse och hör karaktärsmissigt sett mer ihop med Påljungshage än med övriga delar av Ekensberg.

Området innehöll jordbruksbebyggelse fram till 1950-talet. Villaområdena uppfördes i gruppvisa etapper under 1960-, 70- och 80-talen. Områdena i norr tillkom tidigare och successivt från sekelskiftet 1800/ och framåt.

Radhus i områdets södra del

EKENSBERG

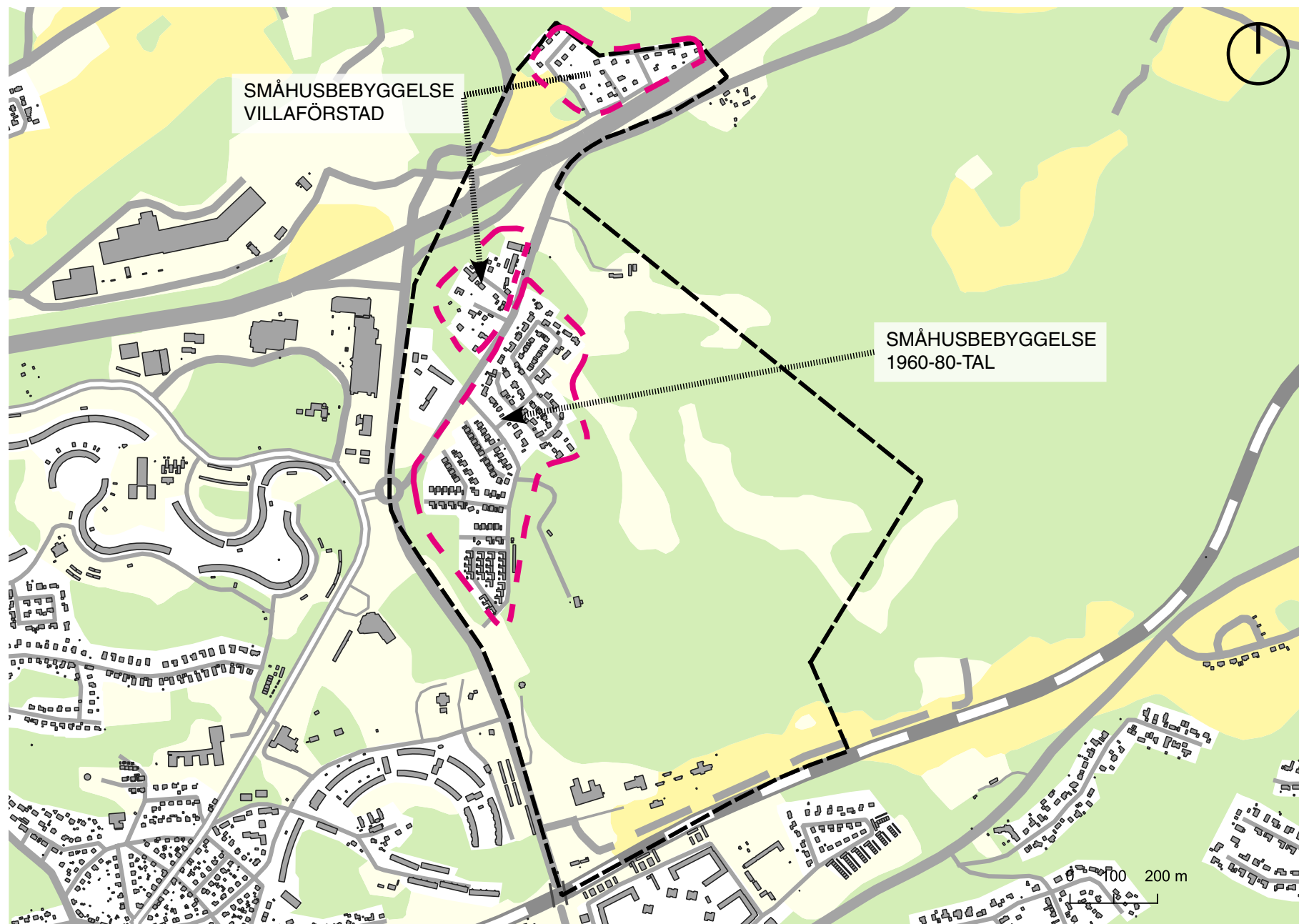
Fristående grupphus i områdets mitt

Äldre villabebyggelse i den norra delen

EKENSBERG

EKENSBERG

Karaktärsdrag

Småhus- bebyggelse 1960-, 70- och 80-talsom- råden

Ekensbergs södra del utgörs av tre tydligt avgränsade husområden med villor i olika utförande. De två sydligaste områdena uppvisar en modernistisk stil och är enhetliga inom respektive grupp; en grupp med radhuslängor och en grupp med enhetligt utförda fristående villor. Det nordligaste området är mer varierat och har en mer klassicerande och återblickande 1980-talsstil som lyfter något av landsbygdsbebyggelsens traditionella stil- drag. Enstaka äldre hus finns bevarade och visar tillsammans med kraftiga lövträd, rester av en allé, fruktträd och grundmurar att området tidigare har varit bebyggt med en annan typ av bebyggelse.

Området karaktäriseras av typvis grupperade småbostadshus i form av radhus i längor med enplanshus, något förskjutna i förhållande till varandra, med fasader av kalkstenstegel, platta tak markerade genom en kraftig och utkragande fris av liggande panel i brunt eller rött. Gruppshus i 1,5 plan med sadeltak och stora takytor. Balkonger och terrasser löper över hela gavelfasaderna i söder och är indragna under taket. Husen har liggande panel i gavelrösterna i en palett av mättade kulörer.

Det översta av de tre södra villaområdena i Ekensberg bryter av genom att vara mer varierat än de två nedre, men samtidigt med en tydlig helhetskaraktär. Även stilen bryter av; modernismen har ersatts av en tillbakablickande 1980-talsklassicism / postmodernism. Husen är 1,5 plans och 1980-tals-stora men har drag av traditionell landsbygdsstil med lockpaneler, spröjsade fönster, stora takkupor och burspråk, sadeltak med tegelpannor.

Äldre bebyggelse av intresse är Ekensberg med enkelstuga målade i falurött, litet putsat bostadshus samt ett rödmålade större huthus.

Småhus- bebyggelse - Vil- laförstad

I den norra delen av Ekensberg, mellan Stockholmsvägen och Svärtavägen, samt norr därom i Påljunghage ligger två olika enklaver med ett tjugotal friliggande bostadshus vardera; framförallt 1900-talsvillor av blandad ålder och utseende. Det äldsta från tidigt 1900-tal och är av typen traditionell landsbygdsbebyggelse.

Känslighet/tålighet

Inom den här typen av enhetliga bebyggelseområden finns en viss känslighet inför förändringar som bryter mot sammanhållande gemensamma karaktärsdrag.

De mer varierade områdena har en högre grad av tålighet inför förändringar av enskilda byggnader så länge det sker med anpassning till den övergripande karaktären av området.

De delar av området som ej är bebyggda är tåliga för förändring.

Område som är tåligt för förändring.

Inom den här typen av enhetliga bebyggelseområden finns en känslighet inför förändringar som bryter mot sammanhållande gemensamma karaktärsdrag. För de två sydligaste områdena finns en högre grad av enhetlighet än för övriga delar och där finns följaktligen också en högre grad av känslighet inför karaktärsbrytande förändringar som stör helheten.

De mer varierade områdena har en högre grad av tålighet inför förändringar av enskilda byggnader så länge det sker med anpassning till den övergripande karaktären av området.

Område med känslighet inför förändring.

Rekommendationer

- Bevarande av särskilt värdefull bebyggelse.
- Möjlighet till förtätning genom tillägg av avgränsade bebyggelsegrupper i anslutning till befintliga bebyggelseområden.

- Bevarande av särskilt värdefull bebyggelse. Möjlighet till förtätning genom tillägg av tydligt avgränsade bebyggelsegrupper i anslutning till det befintliga öster om den norra delen beroende av kulturlandskapsvärden.

HÖGBRUNN

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Högbrunn (omfattar även Idbäcken) ligger i stadens västra ytterområde, väster om järnvägen - vilken utgör en barriär mellan Högbrunn och den historiska stadskärnan. Gränser i väster är E4 och i söder; Västerleden respektive Stenbärsvägen. Områdets bebyggelse utgörs till stor del av småindustri- / verksamhetsområden men även av flerbostadshus, ett radhusområde samt en kyrka.. Bostadsbebyggelsen breder, med få undantag, ut sig norr om den väst-östliga gatusträckningen Hemgårdsvägen/Högbrunnsvägen. I norr ligger ett fd industriområde, Sunlightområdet, som idag är omvandlat till konferens- och hotellanläggning. Grönskan utgörs av grönytor mellan bebyggelsen samt trädgårdar. Lite större samlade grönytor finns i form av park vid Hemgårdsvägen (tidigare egendomen Högbrunn) i områdets mitt samt som en trädbeväxt höjd mellan lamellhusområdena. I området finns även alléer som är rester efter äldre vägsträckningar.

Området har till största delen vuxit fram under 1900-talet och var dessförinnan så gott som obebyggt. Sedan ca 1900 finns fastigheten Högbrunn markerad på kartor på höjdpartiet mitt i området. I norr låg Hemgården, uppförd som fattighus på 1870-talet. Ytterligare ett antal fastigheter fanns inom området fram till 1950-talet då den stora utbyggnaden av industrin påbörjades. Högbrunn har sedan lång tid tillbaka varit omgärdat och avskilt från övriga staden av olika kommunikationsleder, bland annat järnvägen sedan 1870-tal. Kvarteren vid Nytorget var de första som planlades. 1918 uppfördes arbetarbostäder i trä vid tre av torgets sidor till följd av Skandinaviska Kullagerfabrikens planerade etablering i nuvarande Sunlightområdet (1923 tog Sunlight såptvål AB över industrianläggningen). Företagets huvudkontor uppfördes 1920 vid torgets fjärde sida. Miljön planlades i enlighet med 1910-talets planeringsideal med platsbildningar och oregelbundet

gatunät. Nytorgområdet var färdigbyggt vid 1920-talets mitt. Stora delar av det nuvarande bostadsområdet Högbrunn bebyggdes under 1940-talet; två till tre-våningshus i områdets centrala delar och lägre - radhus och typhus - i utkanterna. Endast ett av de planerade åtta sexvånings-punkthus längs Ahlbergers väg uppfördes. Egnahems- /typhusområdet uppfördes mellan 1945 och 1950. Under slutet av 1940-talet / 1950-talet tillfördes de sista av flerbostadshuset vid den västra delen av Ahlbergers väg samt vid Industrigatan liksom husen längs Svedelius väg.

Området är platt/flackt med ett högre parti med berg i dagen genom bostadsområdet i nordväst. Högbrunn har en bebyggelse med relativt samlad låg höjdskala på 1-3-våningshus och planstrukturen är i stora delar öppen med glest placerade köplador respektive hus i park samt oregelbundet placerad fristående villabebyggelse. Bebyggelsen är mestadels småskalig men med visst inslag av horisontal storskalighet i verksamhetsområdena. Inslagen av högre byggnader är få; det sk Sunlight-huset samt tre punkthus; ett sexvånings från 1940-talet samt två sentida. Årsringar och typologier i området spänner ifrån äldre 10-tals arbetarbostäder, 20-tals villabebyggelse via 40 och 50-talets lamellhusområden och radhuslängor till 2000-talets radhusområde. Industri- och verksamhetsbebyggelsen är uppförd under hela 1900-talet. Gatunätet är oregelbundet med några relativt långa och raka gatusträckningar i östvästlig riktning som stomme. Gaturummen varierar ifrån slutna och småskaliga i småhusområdena, via lamellhusområdenas mer öppna till industriområdenas öppna, vida och relativt odefinierade. Området innehåller flera olika delområden med egen karaktär. Läget som är omringat och avskuret och i stadens utkant kan ge intryck av baksida - en yttre stadszon.

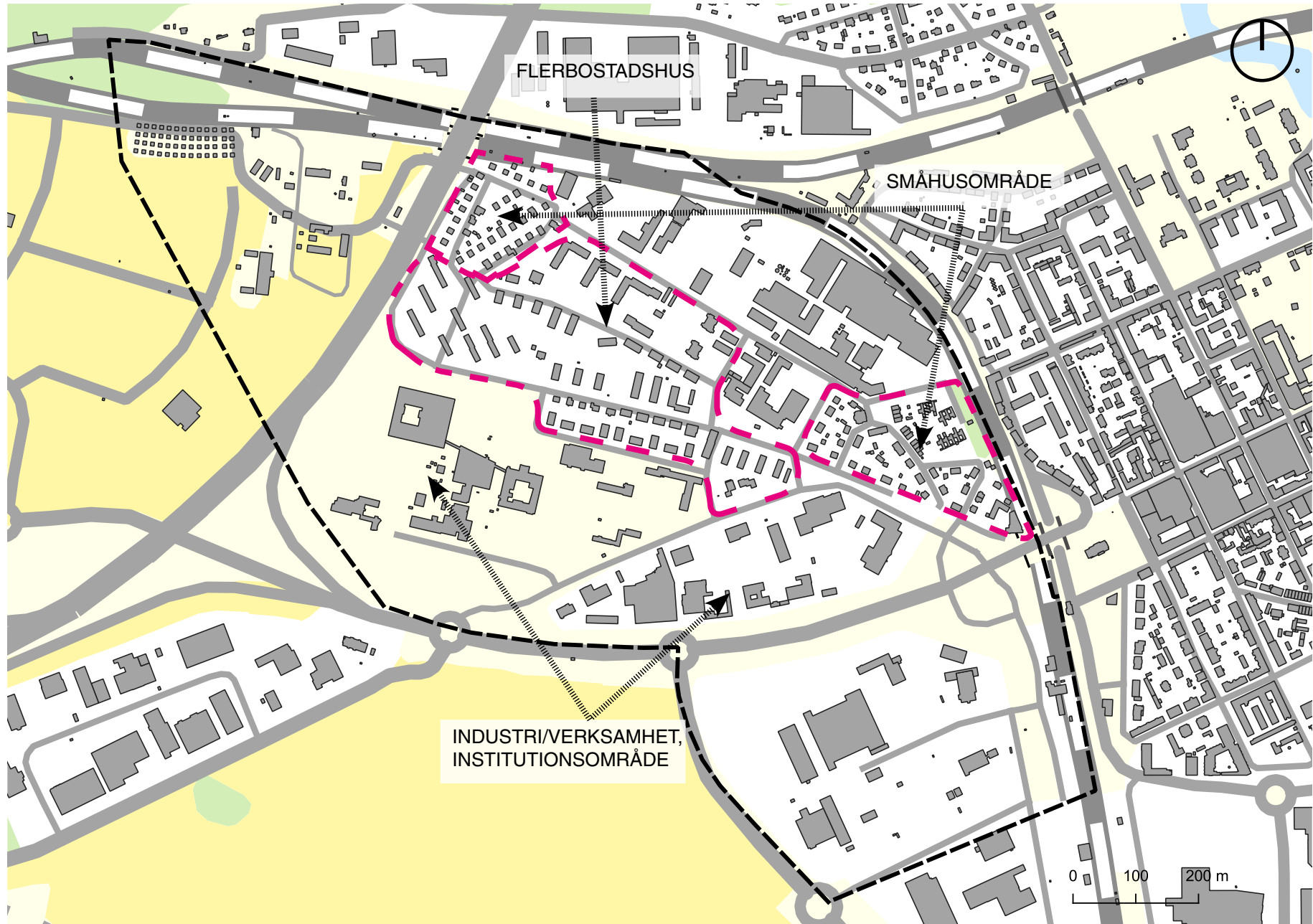
HÖGBRUNN

Området är blandat. Här syns funktionalistiska radhus inpassade i naturen, 1920-talsvillor samt Sunlights industribebyggelse

HÖGBRUNN

HÖGBRUNN

Karaktärsdrag

Småhusområde

Småhus och villor återfinns i tre olika områden; Nytorgsområdet i öster kring Lillbrogatan, Nytorosgatan, Nytorget och ett egnahemsområde i nordväst kring Liljas och Vinges väg. Funktionsområdet vid Liljans väg omfattar nio radhuslängor på bergshöjden i väster.

Nytorgsområdet bildar en trekant omgärdad av järnvägen, Norrköpingsvägen och industriområdet med Nytorget som centralpunkt. Området är planerat och utbyggt efter ett påtagligt helhetstänk med stor omsorg om allt ifrån byggnadernas läge på tomten, vegetation, material och formspråk.

Inom området finns bland annat 2,5 plans bostadshus samt kyrka vid Nytorget med träfasader och nationalromantiska drag, några äldre trähus på Lundbyvägens östra sida, vegetation i form av häckar i tomtlinjen längs Lundbyvägen och Högbrunnsvägen, lummiga grönskande gårdar, äldre kraftiga träd samt fruktträd i kv Smörblomman, fd Lundby gård.

Byggnaderna har en enhetlig placering på tomten; i tomtlinjen vid Nytorosgatan och Nytorget, något indraget längs övriga gator. Staket och häckar utgör avgränsning mellan offentligt/privat samt anskärning vid gatan.

Egnahemsområdet vid Vinges väg - Liljas väg omfattar typhus längs fyra gator i en triangelform i det nordvästra hörnet av Högbrunnområdet. Området är enhetligt med några få varianter av regionalt producerade typhus, enplanshus i nått storlek och enkel arketypisk husform och gaveln mot gatan och något indragna från tomtgränsen

Nytorget har en officiell karaktär i strikt symmetrisk stil med gräsytor, stenpollare med kedjor, vattenbrunn och fyra träd.

Radhusområdet vid Liljans väg är ett sammanhållet område i en tidstypisk arkitektur uppfört i samverkan med terrängen med rena enkla former i utpräglat funktionalistisk anda.

Känslighet/tålighet

Småhus- och villaområdena uppbär en hel del bevarandevärda karaktärsdrag och kvaliteter hos äldre, välbevarad byggnader såsom välavvägda proportioner, traditionella och tidstypiska former och omsorgsfull detaljering, ursprungliga hantverksmässigt tillverkade detaljer i traditionella naturmaterial samt traditionell färgsättning med naturliga pigment. Det finns även ett bevarandevärde i den övergripande strukturen med småskalig bebyggelse i lummiga trädgårdar längs smala, krökta gator. Områdena uppvisar en tydlig helhetsverkan i sina respektive miljöer. Det finns en påtaglig omsorg i allt ifrån planstruktur, gaturum och platser, byggnadernas placering till gestaltning, material, detaljer, vegetation.

Småhusområdena i Högbrunnområdet har låg tålighet inför förändringar. I radhusområdet vid Liljas väg finns en särskilt hög grad av enhetlighet vilket gör området särskilt känsligt för förändring. Allt ifrån planstruktur, grönytor till detaljer är av bevarandevärde. Även egnahemsområdet uppvisar en överensstämmelse i grunddragen att värna. Nytorgsområdet har en högre grad av variation husen emellan vilket gör det mer robust för ändringar inom de övergripande karaktärsdragen. Särskilt värdefulla byggnader inom miljön ska emellertid hanteras ytterst varsamt.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Rekommendationer

- En viss grad av förtätning i form av till- eller komplementbyggnader kan eventuellt vara möjlig.
- Ändringar och tillägg av befintlig äldre bebyggelse bör utföras med stor hänsyn till bebyggelsens karaktär och kulturhistoriska värden.
- Särskilt värdefull bebyggelse som saknar skydd förses med skydds- eller varsamhetsbestämmelser.
- Radhusområdet vid Liljans väg samt den äldre bebyggelsen kring Nytorget har höga miljömässiga och arkitektoniska värden och är känsliga för förändringar. Dessa två områden bör så långt som möjligt bibehållas i nuvarande skick.

HÖGBRUNN

Karaktärsdrag

Flerbostadshusområde

Lamellhusområdet Industrigatan - Hemgårdsvägen omfattar femtiotalet byggnader placerade längs gatorna Svedelius väg, Hemgårdsvägen, Ahlbergers väg och Industrigatan.

Bostadsområdena breder ut sig i ett område med en östvästlig höjdrygg med träd samt berg i dagen. I området finns äldre uppvuxna ädellövträd. Flerbostadshusen i området utgörs framför allt av lamellhus. Där finns även tre stycken L-formade höghus i norr samt tre stycken höga punkthus. Den dominerande stilen är en vardagsnära form av funktionalism. Vissa av byggnaderna i lamellhusområdet har förvanskats genom tilläggsisolering och därmed förlorat något av sin arkitektoniska kvalitet. En del isoleringar är emellertid väl genomförda med nya putsfasader.

Industri/verksamhet, Institutionsområde

Industri-/verksamhetsbebyggelsen upptar större delen av delområdet och breder ut sig i norr och söder, närmare bestämt i området Idbäcken (söder om Västerleden), i ett område norr om Västerleden samt i ett område norr om Industrigatan inklusive ett kvarter mellan Krukmakargatan och Guldsmedsgatan i områdets mitt. I ett relativt stort område i den västra delen, med en liknande öppen struktur, finns Gripenskolan och Högbrunnskolan. Längst i väster finns ett äldre institutionsområde; Hemgården.

Sunlightområdets ursprungliga huvudbyggnad vid hörnet Nytorgsgränd/Industrigatan uppvisar en välbevarad exteriör i 20-talsklassicism som är starkt miljöskapande för Nytorget. Det finns fler inslag av äldre verksamhets-/småindustribebyggelse som tex en envånings tegelbyggnad vid hörnet Svedelius väg/Sliparvägen. Utöver dessa enstaka inslag så präglas industrimiljöerna av en mer modern verksamhets- och extarnhandels bebyggelse likt köplador/verkstäder, ofta med bilrelaterade verksamheter.

I områdets västra del finns ett skol- och institutionsområden. Hemgården är en äldre institutionsmiljö längst i väster som ligger avskuret ifrån övriga Högbrunn genom E4. Vid Teknikgången finns ett annat institutionsområde med Gripenskolans gymnasium samt bibliotek.

Känslighet/tålighet

Flerbostadshusområdena uppstår värden på en områdesnivå i egenskap av värdefulla helhetsområden. För samtliga delar av området gäller att ursprunglig planstruktur med hus i park uppstår ett värde. Därutöver uppstår välbevarade 1940- och 50-talsbyggnader bevarandevärda karaktärsdrag och kvaliteter. Mitt i området finns en äldre villa av högt kulturhistoriskt värde. Även parktytor, grönytor, trädtrader samt äldre uppvuxna träd utgör kvaliteter att värna. En viss tålighet för förtätning förekommer i områdets mitt där det finns luckor mellan bebyggelsen t ex norr och söder om Ahlbergers väg.

Område med känslighet inför förändring.

I industri-/verksamhetsområdena finns bevarandevärda karaktärsdrag och kvaliteter hos enstaka äldre, välbevarade bebyggelse som beskrivs ovan.

I Högbrunns verksamhets- / industriområden samt institutionsområden finns relativt stora områden som är tåliga inför förändring i form av förtätning. Känsligheten i dessa områden handlar framför allt om en risk för indirekt påverkan på kulturvärden i övriga områden såsom de intilliggande småhus- och flerbostadshusområdena samt Nyköpings stadssiluett. De få inslagen av äldre välbevarade bebyggelse har en hög grad av känslighet, det gäller Sunlights gamla huvudbyggnad samt äldre agrara bebyggelse i Hemgårdsområdet.

Område som är tåligt för förändring.

Rekommendationer

- I viss utsträckning skulle obebyggda tomter/restytter mellan husen kan förtätas med kompletteringsbyggnationer på obebyggd mark inom den befintliga bebyggelsen. Vid denna typ av förtätning är det viktigt att försöka åstadkomma ett utformningsmässigt komplement till omkringliggande bebyggelse.
- Parkeringsytter skulle kunna vara lämpliga för ny bebyggelse.
- Förtätning av grönområden bör undvikas.
- Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning som utreder eventuell påverkan på riksintresset för kulturmiljövården.
- I verksamhets-/industriområdena är förtätning möjlig. En omvandling till en mer blandad stadsbebyggelse med både bostäder och service skulle kunna genomföras med möjlighet till inslag av enstaka relativt höga hus.
- Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning som utreder eventuell påverkan på riksintresset för kulturmiljövården.

HÖGBRUNN

Lamellhus med sadeltak är en än vanligt förekommande byggnadstyp i området

FÅGELBO

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Fågelbo är ett ytterstadsområde öster om den historiska stadskärnan. Området avgränsas i öster och söder av Lennings väg och i norr och väster av Östra Rundgatan och Ringvägen. Bebyggelsen utgörs till största delen av bostadsbebyggelse; flerbostadshus i lamellform i de flacka delarna och parhus samt villor i den norra kuperade delen som är som en sekelskiftes villaförstad. Inom området finns även fyra olika skolornåden samt industri- och verksamhet, framförallt samlat till det sydvästra hörnet. Utspritt i den södra delen finns inslag av sentida förtättningsprojekt med bostäder.

Från 1800-talets mitt till 1930- och 40-talen var Fågelbo ett stadsnära jordbruksområde med inslag av höjdparter och höglänt skogsterräng. Bebyggelsen var gles och placerad i odlingsmarkens utkanter på höjderna och vägarna gick i anslutning till dessa. Vid sekelskiftet 1900 uppfördes villabebyggelse av stadens välbeställda i Fågelbos bergshöjd i norr. Östra Folkskolan var den första stadsmässiga byggnaden utanför rutnätsstaden i öster - ett första steg mot en mer planerad utbyggnad av stadsområdet. Från 1910-talet uppförs villabebyggelse i jugend- och nationalromantisk stil av stadens välbärgade. PO Hallmans stadsplan från 1912 fick stor betydelse för utformningen av gatunät och kvarter vilka kom att präglas av rådande tidsideal gällande variation, omväxling och anpassning till naturgivna förutsättningar. Fågelbos norra del fick ett oregelbundet gatunät. 1935 års plan för området syftade till att den första utbyggnadsepokens bebyggelse skulle kompletteras av liknande hustyper; tvåvånings flerfamiljshus med till viss del inredda vindsvåningar uppfördes vid Ringvägens mittersta del. En uppluckring av kvartersformen genom tvärställda hus förespråkades för att låta berget komma till sin

rätt. För tiden svårbebyggda ytor lämnades obebyggda till 1950- och 60-talen; Östra Bergens högsta delar samt Rosenkällavägens nordöstra del, som då kunde bebyggas med hjälp av nya moderna byggmetoder. 1944 ändrades stadsplanen för att få till en kraftigt ökad exploatering med långa trevånings lamellhus längs Ringvägens södra del.

Området är platt/flackt i söder och kuperat, med berg i dagen inorr. Fågelbo har en bebyggelse med relativt samlad låg höjdskala på 1-3-våningshus. Bebyggelse vid östra delen av Fågelbovägen sticker ut höjdmässigt med sina fyra våningar. Variationen är stor mellan olika typologier men samtliga samlade i tydligt avläsbara delområden. Lamellhus i en stad i parkstruktur är påtagligt dominerande bland flerbostadshusen men det finns även några enstaka inslag av punkthus vid Fågelboparken. Gatunätet är oregelbundet och terränganpassat. Gaturummen har en öppen karaktär genom ofta gavelställda lamellhus samt att bebyggelsen ligger indragen från gatan. Rummen är något mer definierade i småhusområdena tack vare staket och häckar. Årsringarna spänner ifrån äldre 1910- och 20-tals villabebyggelse via 40 och 50-tals lamellhusområden till 1960- och 2000-tals radhusområden. Området i söder med stora öppna, obebyggda mellanytor utgör en skarp kontrast mot det noggrant planerade och väl utbyggda området i den norra delen.

Hela området, men särskilt Ringvägen, ger en tydlig bild av förändrade stadsbyggnadsideal under perioden 1910 till 1940-tal. Inom området finns inslag av tidstypisk och välbevarad bostadsbebyggelse från olika epoker både villor och flerbostadshus som berättar om sin tids planerings- och arkitekturideal och tillför miljömässiga kvaliteter till stadsbilden. 1940-tals-området vid Östra Bergets bas är ett av stadens få oförändrade 1940-talsområden

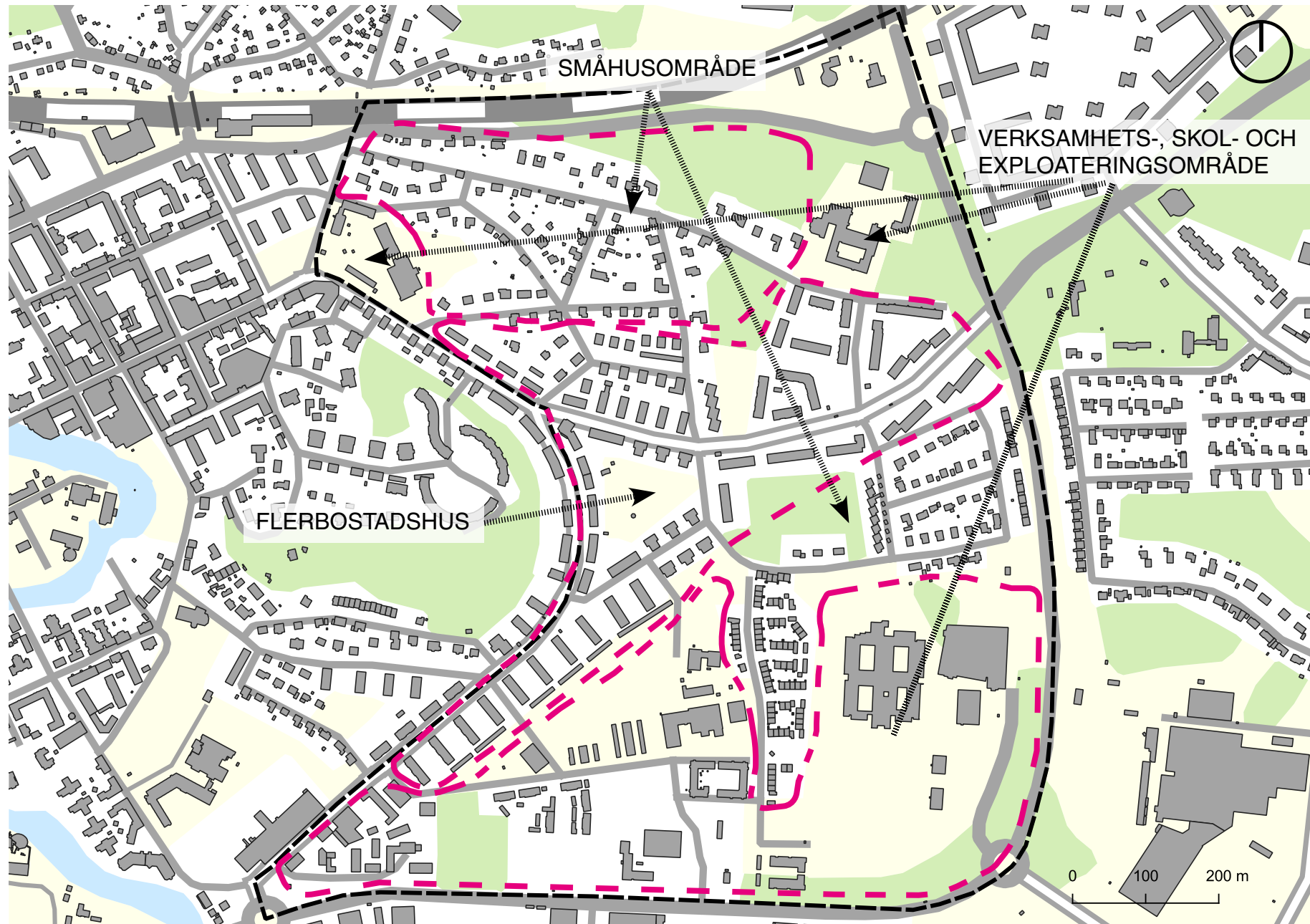
FÅGELBO

Fågelbo har en riklig variation av olika byggnadstypologier; äldre villabebyggelse, flerbostadshus i lamellform från 1950-talet samt småskalig industri- och verksamhetsbebyggelse.

FÅGELBO

FÅGELBO

Karaktärsdrag

Småhusområden

Småhusbebyggelse återfinns i två olika områden i Fågelbo. Dels i Östra Bergen i norr vid Rosenkällavägen, Östra villavägen och Solbackevägen, dels i områdets mitt och i öster vid Bergholms väg och Örnkölds väg.

Småhusområdet på Östra Berget har karaktären av en äldre, varierad villaförstadsbebyggelse. Det är en högt belägen småhusbebyggelse ifrån 1880- och 90-tal samt 1900-talets första decennier. Villor av olika form och karaktär, stilmässigt renodlade samt blandformer, ligger fristående och placerade mitt på tomten i lummiga trädgårdar längs ett oregelbundet gatunät i kuperad terräng. Trä- och putsfasader. Bebyggelsen har en hög detaljrikedom; entréer, verandor, fönster, paneler, osv samt olika tak- och gavelformer. Husen omges av stora trädgårdar med inslag av olika typer av uthus, rabatter och väl uppväxta träd. Stenmurar, häckar och staket definierar gatuummet.

Småhusområdet på Östra Berget, fördjupad karkatärisering:

- Jugendhus med brutna tak, putsade fasader i varmgult eller beige alternativt träfasader oljemålade i mörkbrunt, rött eller ljusa kulörer, höga fönster med övre delen småspröjsad, branta eller brutna tak, stora takytor belagda med lertegelpannor eller falsad plåt. Burspråk, glasverandor, balkonger och förstukvistar.
- Nationalromantiska hus: Grovhuggen natursten, tätspröjsade fönster, faluröda fasader med vita snickerier, stor takyta, olika paneltyper, burspråk. Form med rötter i landsbygdens bebyggelse.
- Klassicistiska hus: Symmetriskt uppbyggda fasader med enkla och sparsamma dekorationer. Stående locklistpaneler målade i ljus oljefärg. Putsade fasader i ljusa, varma kulörer. Spröjsade fönster med 4 eller sex rutor.
- 1930- och 40-talshus: Enkla, strama med funktionalistiska stildrag.
- 1950-talsbebyggelse på höjden: Väl anpassade till terrängen. Enkla grundformer som ges en särprägel genom goda detaljlösningar. Gult tegel, röda tegeltak, vita detaljer, stora glaspartier.

Småhusområdet i områdets mitt har tre tydliga delområden som utgörs av ett område med friliggande hus öster om Örnkölds väg, en långa med kedjehus väster om Örnkölds väg samt ett relativt sentida radhusområde vid Bergholms väg (2005).

Småhusområdet i områdets mitt, fördjupad karkatärisering:

- Kedjehus väster om Örnkölds väg: Envånings 1960-tals hus med lusa putsade fasader samt mörkbetsade panelklädda gavelrösten. Sadeltak belagda med tegelpannor. Tegelmurade höga skorstenar i takens nederkant. framförliggande bruna panelklädda garage samt gräsmattor.
- Fristående villor öster om Örnkölds väg: Villor med varierande utformning från efterkrigstiden. Placering mitt på tomten. Puts, träpanel- och tegelfasader. Sadeltak med taktegel. Varierande grad av bevarande. Lummiga trädgårdar med fruktträd. Häckar och staket. Trädrad längs Gyllenhaks väg.
- Radhus från 2005 vid Bergholms väg: Radhusområde med släta träpaneler och mustig färgskala i grönt, gult och rött. Stora burspråk och fönsterytor. Framförvarande gräsytor utan staket. Området är helgjutet men med en hög grad av variation i ett antal olika formelement.

Känslighet/tålighet

Småhus- och villaområdet i norr uppbär en hel del bevarandevärda karaktärsdrag och kvaliteter hos äldre, välbevarade byggnader såsom välavvägda proportioner, traditionella och tidstypiska former och omsorgsfull detaljering, ursprungliga hantverksmässigt tillverkade detaljer i traditionella naturmaterial samt traditionell färgsättning med naturliga pigment. Det finns även ett bevarandevärde i den övergripande strukturen med småskalig bebyggelse i lummiga trädgårdar längs smala, krökta gator i ett oregelbundet gatunät. Trots stora variationer husen emellan uppvisar området en tydlig helhetsverkan i sin miljö. Det finns en påtaglig omsorg i allt ifrån planstruktur, gaturum, byggnadernas placering till gestaltning, material, detaljer, vegetation.

Det östra villaområdet har en lägre grad av bevarandevärde både i de enskilda byggnaderna, som till stor del redan har förändrats, och i området i stort, men det finns fortfarande värden hos tidstypiska och välbevarade hus och tillhörande trädgårdar.

I det sentida radhusområdet är det av stor vikt att bevara den omsorgsfullt utförda färgsättningen.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Rekommendationer

- En viss grad av förtätning i form av till- eller komplementbyggnader kan eventuellt vara möjlig.
- Området i Östra Bergen är att betrakta som ett särskilt värdefullt bebyggelseområde. Husen bör så långt som möjligt bibehållas i sitt välbevarade ursprungliga skick.
- En viss tålighet för förtätning i mindre skala finns kring småhusområdet i områdets mitt som omges av vissa obebyggda friytor. Det handlar i så fall om bebyggelse som är skalmässigt anpassad till befintliga områden.

FÅGELBO

Karaktärsdrag

Verksamhets-, skol- och exploateringsområden

Splittrat område med olika typer av bebyggelse och stora obebyggda ytor in emellan. I väster finns ett mindre industri- och verksamhetsområde. I områdets norra del och i öster ligger två stora skolområden. I söder, invid Lennings väg, finns en avriven yta som omgärdas av tre olika, nyligen uppförda bostadsområden med flerbostadshus.

Fördjupad karkatärisering:

- Modernistiska skolbyggnader i enplans och utbredda volymer med tegelfasader och platta tak respektive flacka sadeltak. Fönsterband.
- Småskaligt industriområde med blandad funktionsinriktad arkitektur i envånings höjdskala. Flacka sadeltak med asfaltspapp. Puts-, tegel och plåtfasader.

Flerbostadshus

Bebyggelsen utgörs av framför allt olika typer av lamellhus, långa och korta, men också några enstaka punkthus. De kortare lamellhusen ligger vid basen av Östra Berget, längs Vår- och Vintervägen som en övergång till villorna på höjden. Punkthusen ligger norr och söder om Fågelboparken. Lamellhusbebyggelsen domineras av putsade hus i två- till tre våningar med tegelbelagda sadeltak. Ett lamellhusområde vid Östra delen av Fågelbovägen utmärker sig i karaktären genom en planstruktur med nästan helt kringbyggda gårdar samt en tydlig och omsorgsfullt utförd 1950-tals arkitektur. Övrig lamellhusbebyggelse präglas framför allt av en enklare 1940-tals stil och med olika omfattning av genomförda förändringar. Husens formspråk i funktionalistisk anda innebär släta, enkla fasader med symmetri, ljusa fasadkulörer, sadeltak med tunna, utskjutande taksprång. Enstaka detaljer eller oväntade placeringar ger ett lekfullt uttryck. Ofta är portarna markerade genom naturstensomfattningar. Planstrukturen är hus i park men med en variation av lång- eller kortsidor mot gatan. Emellan husen finns grönskande gårdsmiljöer.

Fördjupad karkatärisering:

- Bebyggelse längs Ringvägens södra del: glest placerade trevånings lamellhus med tegelavtäckta sadeltak och putsade fasader.
- Bebyggelse längs Ringvägens norra del: Tvåvånings putsade lamellhus i gula och gråa kulörer.
- Bebyggelse kring Fågelboparken: Trevånings T-formade punkthus i gult tegel.
- Bebyggelse längs Fågelbovägen: Längs den södra sidan finns 1950-talslameller traditionellt placerade med långsidorna längs vägen.
- Kvarteren Guldregnet, Hagtornet och Plogen vid norr om Fågelbovägens östra del: Tre husgrupper från tidigt 1950-tal med gemensam skala, formspråk och detaljering, uppförda kring stora ljusa gårdar. Vål bibehållen 1950-tals stil. Högre och bredare bebyggelse än övriga delar av Fågelbo samt mer varierad. Huskroppar som ligger trappade och förskjutna i förhållande till terrängen. Fasader i rött tegel respektive slätputsat.
- Bebyggelsen vid basen av Östra Berget: Korta lamellhus i två våningar. Enkla i sin helhet och detaljerna. Slät ljus puts. Sadeltak.

Känslighet/tålighet

Verksamhets-, skol-, och exploateringsområdet är relativt tåligt inför förändring i form av förtätning. Känsligheten i området handlar framför allt om en risk för påverkan på kulturvården som tex Nyköpings stadssiluett vilket innebär en viss känslighet för högre byggnadshöjder.

Område som är tåligt för förändring.

1940- och 50-talens lamellhusområdets känslighet för förändringar bekräftas av redan genomförda förändringar inom området; tilläggsisoleringar bakom plåtfasader som kraftigt förvanskar den ursprungliga arkitekturen. De här områdena som har utformats och byggts ut utifrån noggranna studier av rådande ljusförhållanden är inte heller tåliga för förtätningar. De få grönytor som finns är av stort värde för helhetsmiljön.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Rekommendationer

- Viss förtätning är möjligt. En omvandling till en mer blandad stadsbebyggelse med både bostäder och service skulle kunna genomföras med möjlighet till inslag av enstaka relativt höga hus.
- Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning som utreder eventuell påverkan på riksintresset för kulturmiljövärden.

- Förtätning undviks i flerbostadshusområdet.
- Volymer, fasadmaterial, färgsättning och detaljer bör bibehållas i enlighet med ursprungligt utseende. Särskilt restriktivt bör man vara i de välbevarade områdena 1940-talsområdet vid Östra Bergets bas samt i 1950-talsområdet norr om Fågelbovägens östra del.
- Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning som utreder eventuell påverkan på riksintresset för kulturmiljövärden.

STENKULLA

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Stenkulla ligger i den nordöstra delen av ytterstaden som ett i västöstlig riktning utsträckt område mellan vägar och järnväg. Området innehåller bebyggelse med relativt låg genomsnittsålder, 1960-tal, med en dominans av bostadsbebyggelse, främst flerbostadshus men också några villor och radhus. Därutöver finns en skola i områdets mitt samt en bågskyttebana i öster. Inom området finns även ett fragment av äldre jordbruksepoken i form av rester av tidigare gårdsbebyggelse.

Området var glest bebyggt med jordbruksbebyggelse ända in på 1950-talet. Den stora gården Rosenkälla innehade även gårdarna Bryngelstorp och Stenkulla. Under 1900-talets första decennier inköpte staden bland annat Rosenkälla som en stor markreserv för framtida stadsutvidgning. Spår av det äldre jordbrukslandskapet finns kvar i form av stadsdels- och gatunamn, enstaka byggnader och rester av kulturlandskapet. Den stora utbyggnaden i området skedde med Stenkulla under 1950-talets slut och början av 1960-talet i en tidstypisk modell med centrumfunktioner, skola och bostäder samlat.

Bostadsområdena är uppdelade i två tydliga delområden; flerbostadshuset i väster och villaområdet i öster och skolan däremellan. Flerbostadshusområdet har en tidstypiskt grafisk / skulptural planform komponerad av punkt- och lamellhus. Kompositionen består av fyra kringbyggda och nästan slutna gårdar grupperade kring en liten trädbeväxt bergshöjd. Närmast bergshöjden finns en ring av åtta högre punkthus. Det hela ramas in på två sidor av två rader med lägre punkthus i söder och väster längs trafiklederna. De olika byggnadshöjderna bildar en trappning som följer/markerar landskapsformen; högst bebyggelse i den centrala delen invid bergshöjden och utanför det trappar det ned

i höjd. Till området finns ett centrumhus med butiker och service. Inom området, mellan de olika hustyperna finns ett vägnät av tillfartsvägar. En stor andel av byggnaderna har tilläggsisolerats och klätts med plåt alternativt nytt fasadskikt av tegel. Villaområdet ligger samlat med fristående villor och en grupp med radhus. De båda delområdena med småhus har sin egna tydligt enhetliga karaktär.

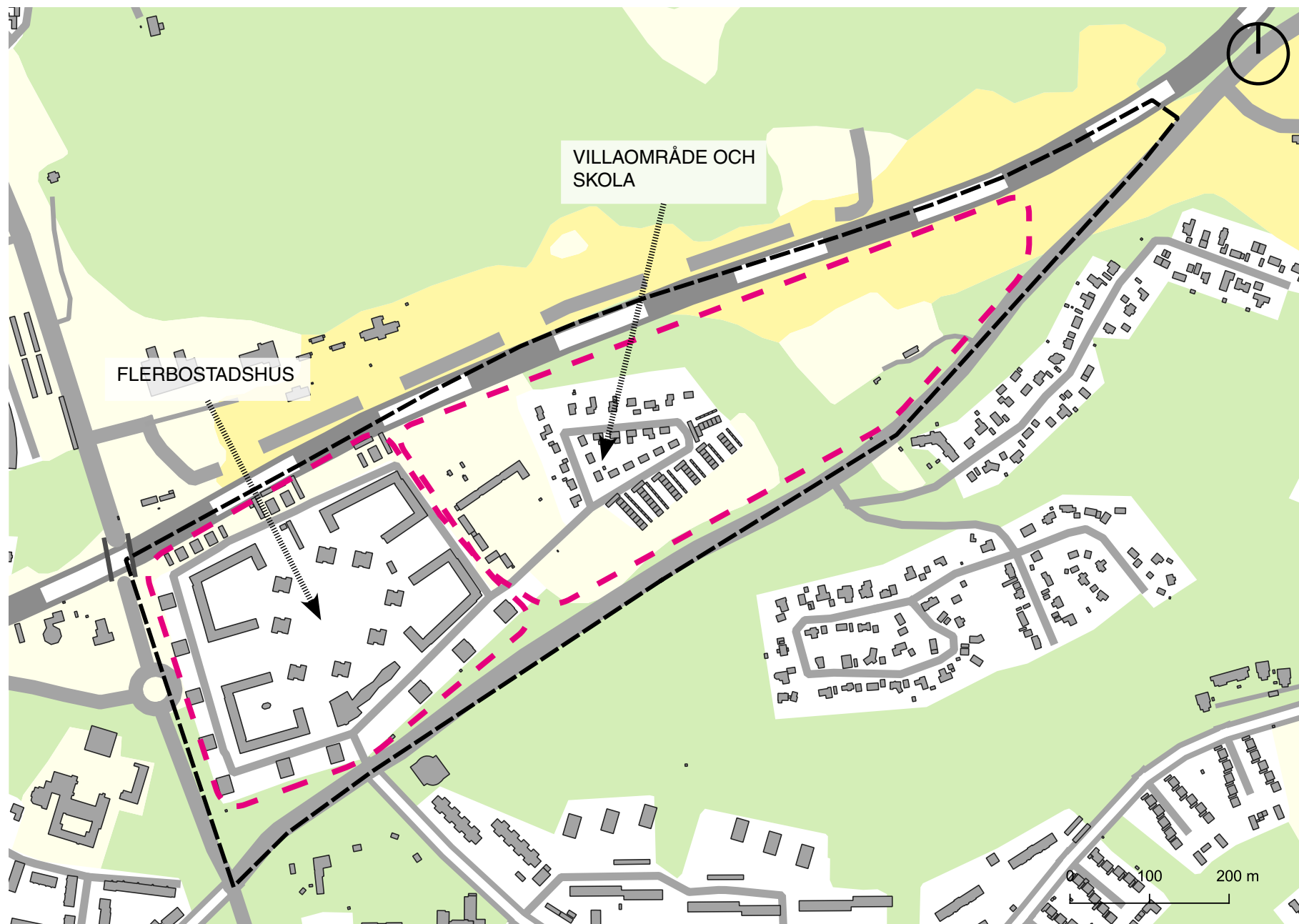
STENKULLA

Lamellhus, villor och höghus i Stenkulla

STENKULLA

STENKULLA

Karaktärsdrag

Flerbostadshus

Flerbostadshuset ligger samlade i ett område kring en bergshöjd i den västra delen, tydligt avgränsat från omgivningen genom bilvägar och järnväg i söder, väster och norr. Området innehåller punkthus i två olika höjdskalor samt fyra gårdar med kringbyggda lamellhus.

Området har karaktären av en helgjuten enhet lekfullt komponerad av tre olika hustyper eller formelement i tidstypisk modernistisk stil. Det ursprungligen konsekvent utförda helhetsgreppet har brutits upp genom senare ändringar i form av tilläggsisoleringar som har genomförts på olika sätt vid olika tider.

Den inre ringen med åtta punkthus är uppförda i tio våningar och uppbyggda av två delar som är något förskjutna i förhållande till varandra och med trapphus i en mittdel. Byggnaderna kröns av platta tak. Portarna ligger något indragna och är utförda i lackat trä och uppglasade. Husen är i två olika utföranden beroende av typen av tilläggsisolering. Den ena varianten har plåtkläddafasader i vitt respektive putsade grå och har enluftsönster och utanpåliggande inglasade balkonger. Den andra varianten har nya fasader i ljus gult tegel/kalksandsten.

De kringbyggda lamellhusen är uppförda i tre våningar med ljus gula fasadtegel-fasader. Gavlarna är de ursprungliga, murade av gult tegel. Fasadkrönen är täckta med vit plåt. Fönstren är enluftsönster och ligger pga tilläggsisoleringen i djupa nisher i fasaden. Lackade uppglasade träportar med kopparklädda skärmtak. Portgångar genom husen leder in till de kringbyggda gröna gårdsrummen.

De yttre raderna med punkthus har även de olika utförande beroende på typ av tilläggsisolering. Husen är uppförda i fyra våningar med platta eller valmade sadeltak. Symmetriskt placerade tvålufts fönster med smal och bred luft. Utanpåliggande glasade balkonger respektive indragna balkonger med målade aluminiumfronter. Fasaderna är plåtinklädda alternativt av ljusgult fasadtegel. Entréportarna är i lackat trä.

Villaområde och skola

Skolan och villaområdet ligger öster om flerbostadshusområdet.

Skolan är uppförd i låga, smala längor som till del omgärdar en stor grönyta. Karaktären har en tydlig 1950-tals- / tidig 1960 talsstil i en blandning av modernism och mer traditionella drag. Öster därom ligger småhusområdet med två tydligt åtskilda områden av olika karaktär.

Skolan uppförd i en L-formad envåningsstruktur med två längor kring en inre, till hälften kringbyggd skolgård. Byggnaderna kröns av sadeltak belagda med tvåkupigt svart betongtegel. Fasaderna präglas av en stor mängd stora fönsterpartier och entréportar med markanta skärmtak. Däremellan finns smala partier med gula tegelfasader.

En grupp med fristående tegelhus i gult respektive rött tegel, sadeltak med taktegel och murade skorstenar. Indragen placering på tomtarna och med långsidorna mot gatan. Tvåluftsönster med en bred och en smal luft. Entrédörrar i lackat trä som nås via yttertrappor försedda med smidesräcken. Påtagligt är att tomtarna i många fall saknar avskärmande staket och att det finns en semigemensam inre grönyta där alla trädgårdar möts.

Sju stycken radhuslängor i enhetligt och iögonfallande utseende. Arkitekturen sticker ut genom speciella asymmetriska tak med stor takytor som är avtäckta med svart asfaltspapp lagda i fjäll. På entrésidorna finns relativt långt utskjutande tunna takutsprång med taksparrar samt utanpåliggande balkonger som löper sammanhängande över hela längorna i blå liggande träpanel. Fasaderna är av rött tegel och har stora fönsterytor. Framför entréfasaden finns förträdgårdar.

Känslighet/tålighet

Hög grad av känslighet inför förtätning inom området på grund av den tydliga och enhetliga planstrukturen. Relativt hårt exploaterat och betydelsefulla grönytor emellan.

Kan eventuellt tåla förtätning på parkeringsytor och obebyggda ytor som komplement i utkanterna. Bör anpassas till övergripande strukturen med trappning i höjd samt modernistisk arkitekturstil.

Område med känslighet inför förändring.

Samtliga beskrivna delområden är påtagligt enhetliga i sina former, om än med något högre grad av variation bland de friliggande villorna. I den här typen av områden är känsligheten inför förändringar inom områdena hög.

Möjligt till mindre förtätningar finns på angränsande obebyggda ytor med liknande typer av bebyggelse.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Rekommendationer

- Skydd av ursprungliga detaljer och utförande.
- Skydd av planstruktur och värdefulla grönytor, särskilt kullen centralt i området

- Skydd av kulturvärden.
- En viss grad av förtätning i form av till- eller komplementbyggnader kan eventuellt vara möjlig.

ROSENKÄLLA

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Rosenkälla är ett ytterstadsområde öster om den mer centrala förstaden och kringleden Lennings väg. Avgränsning i norr är väg 219 mot Trosa. I öster angränsar området till andra, än mer externa villaområden i Bryngelstorp. Rosenkälla är så gott som fullt utbyggt med villaområden samt ett område med flerbostadshus. Ett större sammanhängande grönområde; höjden med den gamla Rosenkälla gård, finns längst upp i norr. I övriga delar finns endast mindre inslag av grönytor i form av mindre bergshöjder. Planstrukturen innehåller till stora delar fristående, individuella småhus med indragen placering på sina tomter men även strikta längor med rad- och kedjehus. Flerbostadshusområdet innehåller lamellhus av olika längd i slänten upp mot bergshöjden i norr. Därutöver finns en serviceusanläggning och en skola. Huvudgator i området är Ängstugevägen och Idrottsvägen som de mindre lokalgatorna kopplar an till.

Området öster om staden var glest bebyggt med jordbruksfastigheter ända in på 1950-talet. Gården Rosenkälla ägde även Bryngelstorp, Brandholmen, Stenkulla och Sjösala gårdar. Marken tillhörande dessa gårdar köptes av staden under 1900-talets första decennier för framtida expansionsbehov. Villaområdena i Rosenkälla uppfördes framförallt under 1960- och 70-talen.

Helhetsområdet är tydligt tudelat. Flacken i söder är ett utpräglat område med 1960- och 70-talets så kallade villamattor av olika karaktär och samlade i formmässigt tydligt åtskiljbara delområden. Tegel, som återkommer i de flesta fasader, är ett sammanhållande material. Det stigande höjdområdet i norr upptas av flerbostadshusen. Bebyggelsen går att datera till rekordårens storskaliga bostadsbyggande men flerbostadshusens senare tilläggsisolerade fasader försvårar dateringen något.

Flacken i söder är bebyggd med villamattor och stora radhusområden

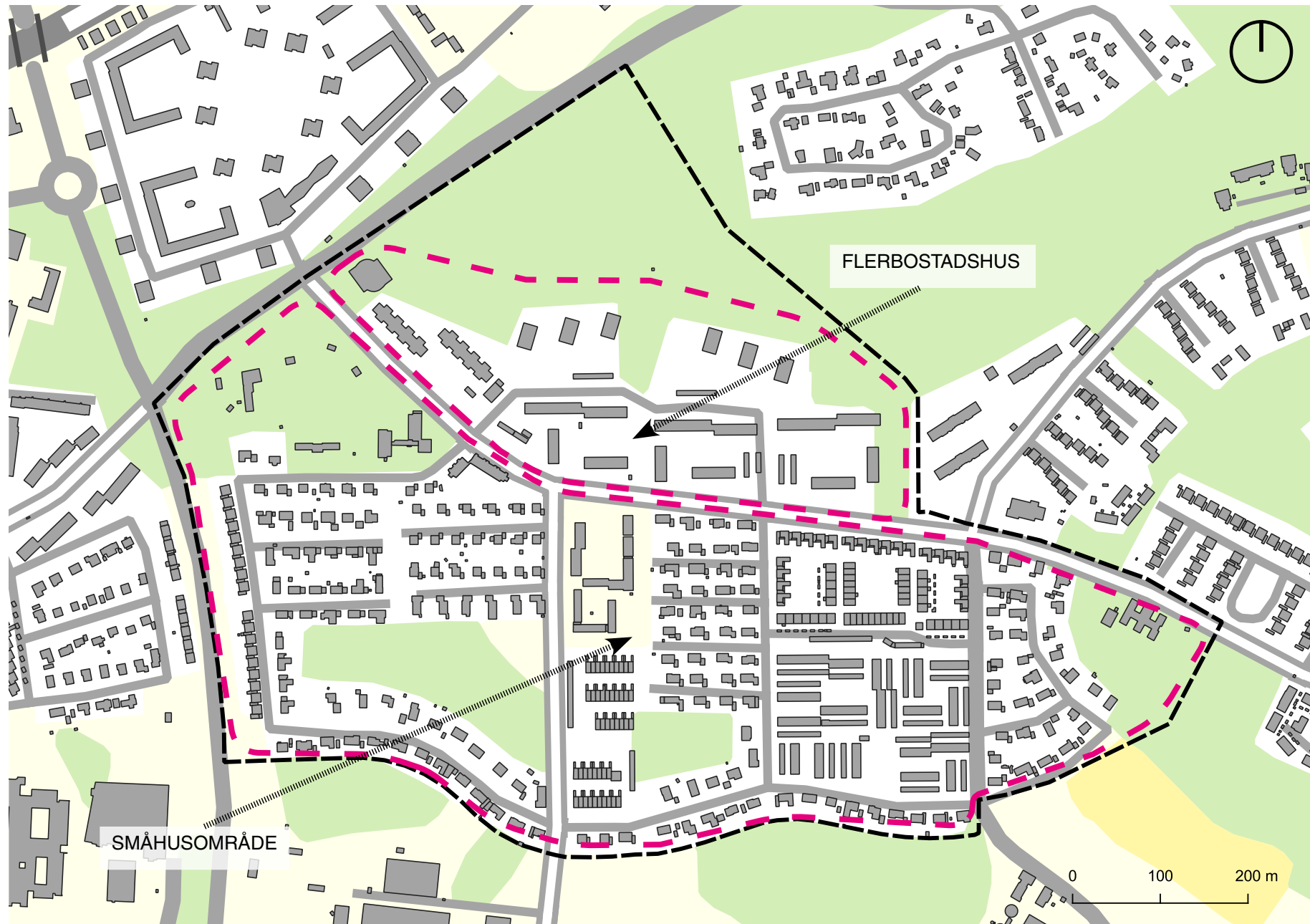
ROSENKÄLLA

Tegelfasaderna är den gemensamma nämnaren för bebyggelsen i Rosenkälla.

ROSENKÄLLA

ROSENKÄLLA

Karaktärsdrag

Flerbo- stadshus

Flerbostadshuset ligger placerade i slänten vid bergshöjdens fot norr om Ängstugevägen. I norr finns kortare och nedanför dessa längre lamellhus.

Området karaktäriseras av rekordårens modernistiska arkitekturstil med en planstruktur bestående av punkt- och lamellhus i park. De längre lamellhusen ligger grupperade kring tre rektangulärt formade gröna gårdsrum medan de kortare ligger fristående kring berget likt punkthus.

I norr finns korta lamellhus i sex våningar. Byggnaderna har sentida sadeltak, något utkragande tegelfasader i gulrosa kulör och fönster med två eller tre lufter. Balkongerna är indragna och utkragande med vita fronter.

I söder ligger något längre lamellhus i fyra våningar med platta tak och utkragande fasader i gult tegel med mönstermurning - även det ett resultat av tilläggsisolering. Balkongerna är indragna med gröna alternativt röda fronter. En- och tvåluftsfönster med en smal och en bred luft. Fasaderna är artikulerade av vertikala fönsterband med mönstermurning i form av horisontella ränder. Ursprungliga entréportar i lackat trä med stenomfattningar.

Småhusom- råde

Småhusområdena upptar hela flacken/slänten söder om bergshöjden och om Ängstugevägen. Höjdsprofilen är påtagligt låg med 1-1,5 våningshus. Längst i väster finns två långa rader med kedjehus. Denna hustypologi återfinns även vid Svanvägen. Annars är fristående grupphus den vanligaste typologin. Den återfinns i relativt stora områden i väster och i områdets mitt samt längst öster ut mellan Högervägen och Svanvägen. Därutöver finns radhuslängor, strängt enhetliga grupper med hus, tätt i raka rader; söder om skolområdet samt i öster mellan Högervägen och Storkvägen. Till de sistnämnda områdena finns tillhörande rader med garage. Övriga områden har ett eget garage till respektive hus. Längs ner i söder finns friliggande villor längs en böljande väg som följer områdets hela gräns i söder.

Området karaktäriseras av rekordårens modernistiska arkitekturstil. Kedje- och radhusen består av envånings gula tegelhus. Flacka, asymmetriska tak med svart asfaltspapp. Planstruktur med raka rader som omgärdar gemensamma grönytor. Enluftsfönster och entrédörrar i lackat trä.

Grupphusen/friliggande villor har fasader i rött tegel eller puts. Sadeltak med avtäckning av rött tvåkupigt tegel. Entréer med lackade trädörrar under skärmtak. Enluftsfönster, ofta med fönsterluckor i vitt. Varierade detaljer som ger liv åt området.

Mer enhetliga grupphusområden har röda tegelfasader och panelklädda gavelrösten. Enluftsfönster åtskilda av panelpartier.

Känslighet/tålighet

Området har en enhetlig utformning men bebyggelsen har förändrats exteriört. Området har en relativtålighet för förändring.

Område som är tåligt för förändring.

Enhetliga områden som är känsliga för förändring. Hela området är hårt utbyggt och befintliga grönytor inom området är känsliga för förtätning.

Område med känslighet inför förändring.

Rekommendationer

- Eventuellt möjligt att förtäta på parkeringsytor.
- Möjligt att förtäta området norr om flerbostadshuset.

- Möjlighet till förtätning på parkeringsytor

BRYNGELSTORP

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Bryngelstorp är ett relativt stort bostadsområde i den nordöstra och yttersta delen av ytterstaden, mot Sjösa till. Området gränsar till naturreservtet Labo Ångar. Bryngelstorp är ett utpräglat villaområde innehållande enklaver med radhus, kedjehus och friliggande villor med grönytor emellan. I många delar av området är villaområdena uppförda som enhetliga grupper med identisk, eller måttligt varierad, utformning.

Området öster om staden var glest bebyggt på jordbruksfastigheter ända in på 1950-talet. Gården Rosenkälla ägde även Bryngelstorp, Brandholmen och Sjösala gårdar. Marken tillhörande dessa gårdar köptes av staden under 1900-talets första decennier för framtida expansionsbehov. Villaområdena i Bryngelstorp uppfördes framförallt under 1960- och 70-talen, men har även inslag av 1980-talsbebyggelse.

Dominerande karaktärsdrag är en till en och halvplans hus i stora utbredda volymer med 30 eller 45 graders takvinkel, fasader i tegel - ofta kalkstenstegel i vitt eller brunt, i många fall kombinerat med panelklädda partier (gavelrösen och fönsterpartier), svart betongtegel på tak. Fristående villor är placerade mitt på tomten, omgivna av gräsytor. Garage finns i separat byggnad, ofta sammanbyggd med bostadshuset. Vissa kvarter i högre lägen har individuella villor som var och en har sin egen karaktär.

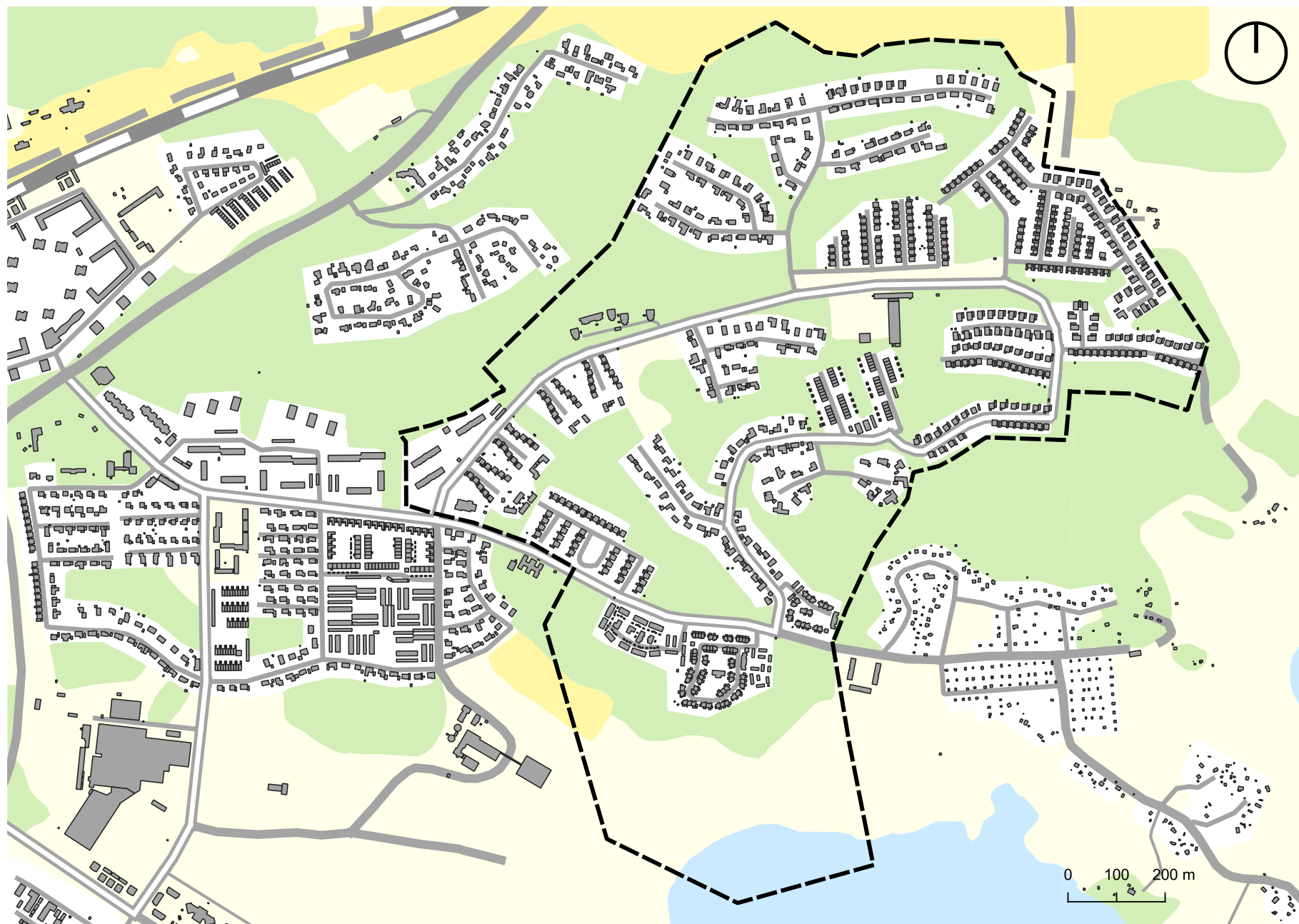
BRYNGELSTORP

Bryngelstorp har en varierad villabebyggelse från rekordåren. I områdets centrala del finns enstaka flerbostadshus.

BRYNGELSTORP

BRYNGELSTORP

Karaktärsdrag

Villabebyggelse

De fristående villorna återfinns framförallt i de kuperade områdena och ligger placerade indragna på sina respektive tomter. Gatunäten är oregelbundna. I områdena med individuell utformning varierar förhållandet mellan husets långsida eller gavel och gata. I gruppområdena vetter ofta en gavel mot gatan. Som regel har husen ett vidstående garage.

Vid Skivlingvägens östra del finns en tydlig helhetsmiljö i för tiden ordinär grupparkitektur. Man har tillämpat principen varsam variation utifrån ett gemensamt tema vilket har resulterat i en grupp hus som har mycket gemensamt men som ändå innehåller olikheter sinsemellan, vilket gör miljön levande. Fasadmaterialen är gult tegel med inslag av brunmålad träpanel.

Kedjehus är området dominerande typologi och det finns förhållandevis rikligt av dem. Nedan beskrivs dess övergripande gemensamma drag. Vid Bläcksvampsvägen finns ett par kvarter med kedjehusbebyggelse som avskiljer sig ifrån mängden. De är gavelvända mot gatan, har asymmetriska tak och röda panelade gavelrösten. 1980-talsområdet i kvarteret Silvertärnan innehåller bebyggelse av annan typ och som uppvisar en ambition om att skapa en större variation i området. Det finns en övergripande enhetlighet i volymer, formspråk och detaljutformning samtidigt som det finns en variation i placering och färgsättning.

Känslighet/tålighet

Området som helhet innehåller bebyggelse i tydligt avgränsade enkla skilda ifrån varandra genom grönytor. Områdets helhetskarakteristik har en viss känslighet för förändring som påverkar den övergripande strukturen.

Gällande tåligheten inom områdena gäller att småhusområdena med en hög grad av variation är mer robusta och har en högre grad av tålighet inför förändringar inom enskilda fastigheter. Enhetligt utformade områden har en låg grad av tålighet inför förändringar som bryter mot den sammanhållande karaktären. Samtidigt så finns det byggnader inom de varierade småhusområdena av särskilt högt kulturhistoriskt värde som hanteras med yttersta varsamhet och respekt för originalutformningen.

Område med känslighet inför förändring.

Rekommendationer

- Särskilt värdefull bebyggelse som saknar skydd förses med skydds- eller varsamhetsbestämmelser.
- Viss förtätning är möjlig, som förtätning längs gatusträckningar och kompletteringsbebyggelse som dockas på i anslutning till befintliga områden.

SPELHAGEN

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Området Spelhagen ligger i den sydvästra delen av staden, öster och väster om Arnöleden. Den övergripande karaktären inom området är externhandelsområde med ett innehåll av kontors- och handelsbebyggelse.

Väster om Arnöleden upptas hela delområdet av en enda stor volym innehållande flera olika butiker och företag samt Framtidsgymnasiet. Delområdet öster om Arnöleden innehåller flera olika fristående byggnader av samma typ med olika butiker respektive bilbesiktning. Söder ut i området fortsätter samma typ av bebyggelse med t ex Lidl samt bensinmackar. Gatunätet är rätlinjigt, med ofta långa och breda samt odefinierade gaturum som ger otydlig rumslighet och långa och vida siktlinjer.

Den äldre historiken handlar om att området ingick i Nyköpings slotts ägor och var en plats där hovet ägnade sig åt lekar och spel på den strandnära gräsmarken. I den mer moderna historiken finns en lång tradition av dominans av industribebyggelse i området - närheten till vattnet avgjorde valet av placering av den transportkrävande industrin. Den huvudsakliga hamnområdet var emellertid beläget längs östra hamnen och längre in i Nyköpingsån. År 1899 inköptes Spelhagen av kronan. I början av 1900-talet byggdes hamnen ut med bland annat nya kajer och ett tullhus. Skrymmande och fraktberoende verksamheter etablerades allteftersom i området. I nuvarande Spelhagen fanns runt 1920-talet bland annat båtvarv, tullkammare, samt ett antal olika fabriker. Genom etableringen av SAAB och ANA's verksamheter i Spelhagen ökade importen till området rejält från mitten av 1900-talet. I den höga silobyggnaden hade Lantmännen spannmålsproduktion som även den genererade en hel del

sjötrafik vid denna tid som kom att inleda en utbyggnad i området till den bebyggelse vi ser idag. En mer sentida utbyggnad, under 2000-talet, har varit i form av två bostadsområden i den norra delen. 2018 invigdes Sörmlands museum i en nyuppförd byggnad där ANA-fabriken tidigare stod, i områdets mitt.

Området innehåller en relativt modern bebyggelse med dominans av lager- och försäljningslokaler samt ytkrävande verksamhet som virkeshandel, maskinuthyrning, bilprovning, Arbetsförmedlingen och större livsmedelsaffärer. Sörmlands museum upptar en relativt stor ombyggd industribyggnad i den nordöstra delen. Invid Hamnvägen i den norra delen av området finns två områden med flerbostadshus, ett höghus har ersatt Lantmännens fd silobyggnad (den ursprungliga silon var högre och mer än dubbelt så stor).

Området är ett pedagogiskt exempel den industriella utvecklingen i staden och sentida omvandlingen till andra ändamål. Det kulturhistoriska värdet uppbärs framför allt av äldre välbevarad och tidstypisk industribebyggelse men även omsorgsfullt utformade sentida tillägg i miljön.

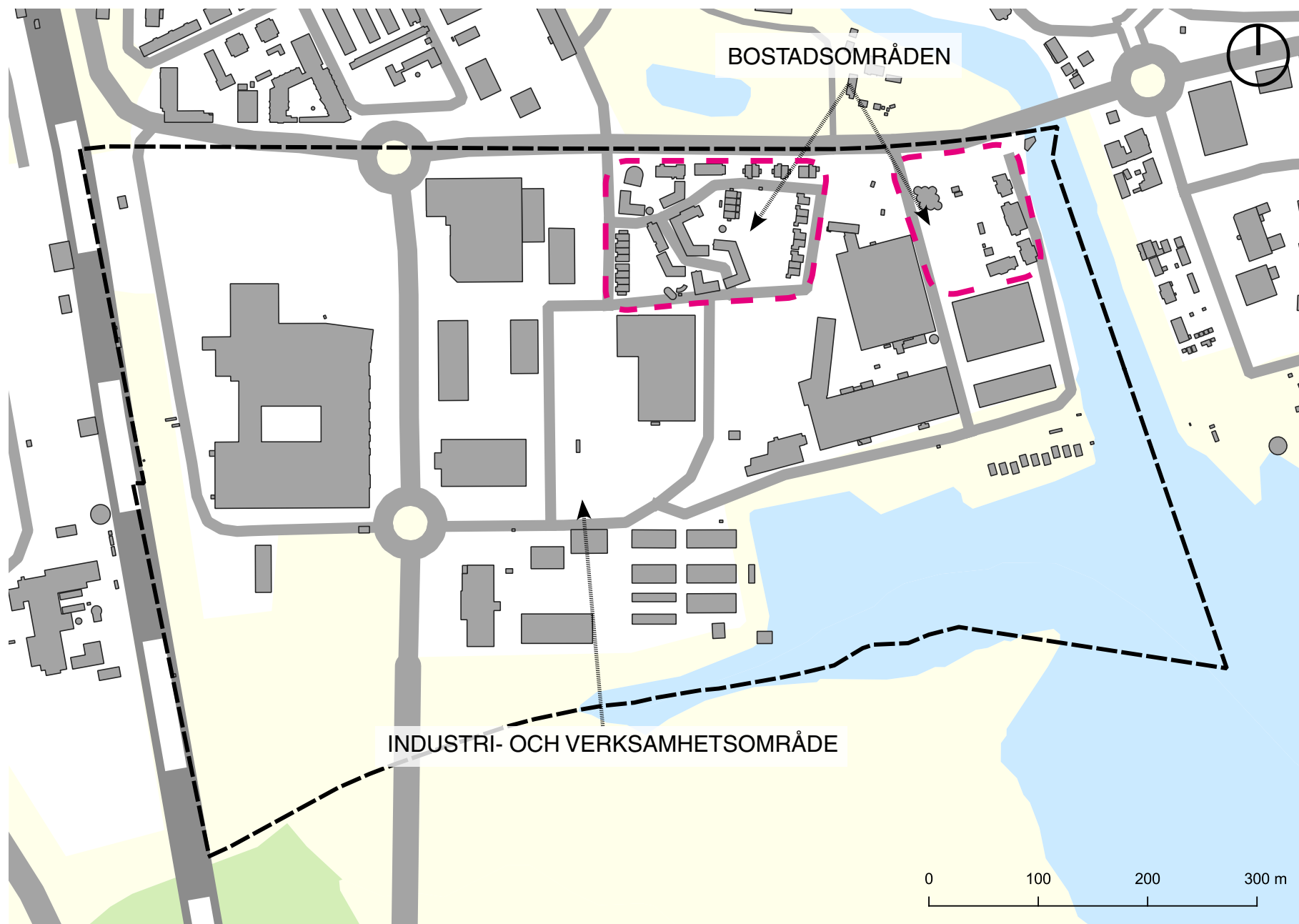
SPELHAGEN

Spelhagen innehåller framförallt verksamhetsbebyggelsen men har också inslag av bostadsbebyggel

SPELHAGEN

SPELHAGEN

	Karaktärsdrag	Känslighet/tålighet	Rekommendationer
Industri- och verksamhetsområde	<p>Industri- och verksamhetsbebyggelsen dominerar området.</p> <p>Det finns enstaka inslag av äldre industribebyggelse. Utöver dessa enstaka inslag så präglas industrimiljöerna av en mer modern verksamhets- och externhandels bebyggelse likt köplador/verkstäder. Området karaktäriseras av fristående byggnader i en- till fyrvåningsbyggnader med långa repetitiva fasader och anonym funktionsinriktad bebyggelse. Fasader i området är i plåt, tegel eller puts.</p> <p>Området präglas av långa, vida siktlinjer. Byggnaderna är omgivna av öppna och icke omhändertagna ytor, alternativt uppställnings- /parkeringsytor. Men även inslag av gräsytor och träd.</p>	<p>I industri-/verksamhetsområdena finns bevarandevärda karaktärsdrag och kvaliteter hos enstaka äldre, välbevarade byggnader. Denna typ av bebyggelse uppbär en viss grad av känslighet.</p> <p>I övrigt är industri- och verksamhetsområdet relativt tåligt inför förändring i form av förtätning. Känsligheten i området handlar framför allt om en risk för påverkan på kulturvärden som tex Nyköpings stadssiluett vilket innebär en känslighet för högre byggnadshöjder.</p> <p>Område som är tåligt för förändring.</p>	<ul style="list-style-type: none">• Förtätning är möjlig. En omvandling till en mer blandad stadsbebyggelse med både bostäder och service skulle kunna genomföras med möjlighet till inslag av enstaka relativt höga hus.• Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning som utreder eventuell påverkan på riksintresset för kulturmiljövården.
Bostadsområden	<p>Bostadsbebyggelsen återfinns i två olika områden i norr invid Hamnvägen.</p> <p>Området karaktäriseras av en varierad trevåningsbebyggelse med puts och träpanelsfasader, platta respektive sadeltak och en omsorgsfullt framtagna färgsättning med en brokig variation av kulörer i smulna nyanser. Bebyggelsen har stora balkonger med fronter av liggande trästavar.</p>	<p>Ej relevant</p>	<ul style="list-style-type: none">• Ej relevant

KUNGSHAGEN

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Kungshagen ligger i den sydöstra delen av Nyköping med tydliga avgränsningar i söder, väster och norr; Stadsfjärden, Nyköpingsån och Lennings väg. Området består av två tydligt åtskilda och olika delområden; Dels östra hamnsidan med bibehållen funktion och prägel från 1800-talets hamnar med äldre magasin- och verksamhetsområde i tegel och trä. Dels ett modernt industri- och verksamhetsområde i övrig del av området. Längs vattnet finns ett relativt stort sammanhållet, näst intill obebyggt grönområde / rekreationsyta.

I området finns en lång tradition av dominans av industribebyggelse. Närheten till vattnet avgjorde valet av placering av den transportkrävande industrin. Nyttjandet för industrin är säkerligen förklaringen till varför det finns relativt få historiska uppgifter om området. I början av 1900-talet byggdes hamnen ut med bland annat nya kajer och ett tullhus och från mitten av 1900-talet ökade importen genom SAAB's och ANA's verksamheter.

Området har den övergripande karaktären av ett enklare industriområde med allt vad det innebär av flexibel/temporär bebyggelse i fristående lägen och av enklare karaktär. Gatustrukturen i området är i rutnätsstil med huvudgatorna Kungshagsvägen, Gasverksvägen, Lennings väg och Domänvägen i östvästlig riktning. I den västra delen, invid Nyköpingsåns utlopp i Stadsfjärden, finns en liten enklav med hamnkvarter som tydligt avskiljer sig ifrån resten av området. Bebyggelsen utgörs av äldre magasinsbyggnader samt hamnkontor. En tegelbyggnad i tre våningar uppförd av AB Storhusqvarn är särskilt iögonfallande.

Den äldre bebyggelsen med hamnfunktioner har ett högt kulturhistoriskt värde som rest av den historiska

hamnverksamheten och är en viktig del i stadens industrihistoriska kulturarv. Med sin samlade och påtagligt historiska karaktär - trots förändringar - har bebyggelsen miljömässiga kvaliteter som genom det strategiska läget i hamninloppet är av stor betydelse för Nyköpings stadsbild.

Östra hamnsidan med bebyggelse i form av magasin och hamnkontor, i huvudsak uppförd under 1800-talet utgör en välbevarad miljö. Typiska hamnfunktioner har på ett tydligt sätt format bebyggelsen.

KUNGSHAGEN

I Kungshagen finns en stark kontrast mellan kulturmiljön vid hamnen och verksamhetsområdet i resterande delar.

KUNGSHAGEN

KUNGSHAGEN

Karaktärsdrag

Östra hamnsidan

Den övergripande karaktären inom Östra hamnsidan är den av en brokig, men samtidigt sammanhållen, ålderdomlig hamnbebyggelse av magasinystyp. Helhetsmiljön formas av husen som ligger i rad med långsidorna utmed vattnet - de enkla, rödmålade trämagasinen, det mer påkostade Storhusqvarn samt det stilmässigt medvetna och tidstypiska hamnkontoret. Sammansättningen är så fint avvägd och typisk/pedagogisk att man lätt associerar till en teaterkuliss över en 1800-talshamn. Av äldre bebyggelse återfinns 1700- och 1800-tals timmermagasin i falurött med svartmålade detaljer, två rikt dekorerade trähus som kan dateras till 1800-talets slut samt ett högre tegelmagasin. Mer sentida inslag har pietetsfullt anpassats till den historiska miljön och uppförts som rödfärgs- / ljus oljefärgsmålade låga trähus med sadeltak.

Verksamhets- och industriområde

Verksamhets- och industriområdet upptar större delen av delområdet och omfattar allt utom kvarteren närmast hamnen samt grönområdet vid vattnet.

Gles verksamhets- och industribebyggelse, ofta omviven av uppställningsytor. Det finns en brokighet i både byggnadsstorlek och form men allt inom en gemensam en- till tvåvånings höjdskala och funktionsorienterad utformning. Relativt öppna, vida och långsträckta gaturum med långa siktlinjer med inslag av väl uppväxta träd.

Känslighet/tålighet

Östra hamnsidan uppbär en hel del bevarandevärda karaktärsdrag och kvaliteter hos äldre, välbevarade byggnader såsom välavvägda proportioner, traditionella och tidstypiska former och omsorgsfull detaljering, ursprungliga hantverksmässigt tillverkade detaljer i traditionella naturmaterial samt traditionell färgsättning med naturliga pigment. Det finns även ett bevarandevärde i den övergripande strukturen med magasinbebyggelse av olika karaktär och epoker som front mot vattenrummet i den gamla hamnen. Området uppvisar en tydlig helhetsverkan.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Industri- och verksamhetsområdet relativt tåligt inför förändring i form av förtätning. Känsligheten i området handlar framför allt om en risk för indirekt påverkan på kulturvärden som tex Nyköpings stadssiluett vilket innebär en känslighet för högre byggnadshöjder.

Område som är tåligt för förändring.

Rekommendationer

- Samtliga äldre byggnader bevaras.
- Förtätning undviks inom området.
- Ändringar och tillägg av befintlig äldre bebyggelse längs Nyköpingsån bör utföras med stor hänsyn till bebyggelsen karaktär och kulturhistoriska värden.
- Särskilt värdefull bebyggelse som saknar skydd förses med skydds- eller varsamhetsbestämmelser.
- Eventuella tillägg underordnas befintliga äldre byggnader i fronten längs hamnen
- Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning som utreder eventuell påverkan på riksintresset för kulturmiljövården.
- Förtätning är möjlig i de östra delarna. En omvandling till en mer blandad stadsbebyggelse med både bostäder och service skulle kunna genomföras med möjlighet till inslag av enstaka relativt höga hus.
- Viss förtätning är möjlig nära hamn och riksintresse.
- Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning som utreder eventuell påverkan på riksintresset för kulturmiljövården.

NYKÖPINGS STADSKÄRNA

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Området utgörs av centrala Nyköping, öster och väster om Nyköpingsån. Området avgränsas av järnvägen i norr och väster, i öster av Ringvägen och Östra stationsgatan samt i söder Hamnvägen där Nyköpingshus och Vallarna markerar var området slutar. Hela området är tätbebyggt och både fungerar och upplevs som Nyköpings stadskärna med en stor blandning av funktioner och bebyggelse typer. Inom området är många av de historiska byggnader som karaktäriserar Nyköping belägna; Nyköpingshus, Stadshuset, Rådhuset, Järnvägsstationen, S:t Nicolai kyrka, Alla Helgona kyrka, Västra klockstapeln mm. Stadsstrukturen i de centrala delarna av staden har sin grund i den stadsplan som upprättades 1665 i form av en stram rutnätsplan, lätt anpassad till den befintliga topografin och Nyköpingsån som delar staden i en västlig del och en östlig del.

Området omfattas av ett flertal lagskydd både på områdesnivå och byggnadsnivå. Större delen av centrala Nyköping är av riksintresse för kulturmiljövården (Nyköping [D57]) enligt miljöbalkens 3 kap. Den centrala delen av området, väster och öster om Nyköpingsån, är klassad som fornlämning i enlighet med kulturmiljölagen, i form av historiska stadslager. Inom området finns ett flertal byggnader med mycket stort kulturhistoriskt värde som omfattas av skydd i kulturmiljölagen, sex byggnadsminnen och två kyrkliga kulturminnen. Även två statliga byggnadsminnen är belägna inom området.

Siktlinje längs Behmbrogatan söderut.

NYKÖPINGS STADSKÄRNA

Västra klockstapeln som landmärke och fondmotiv.

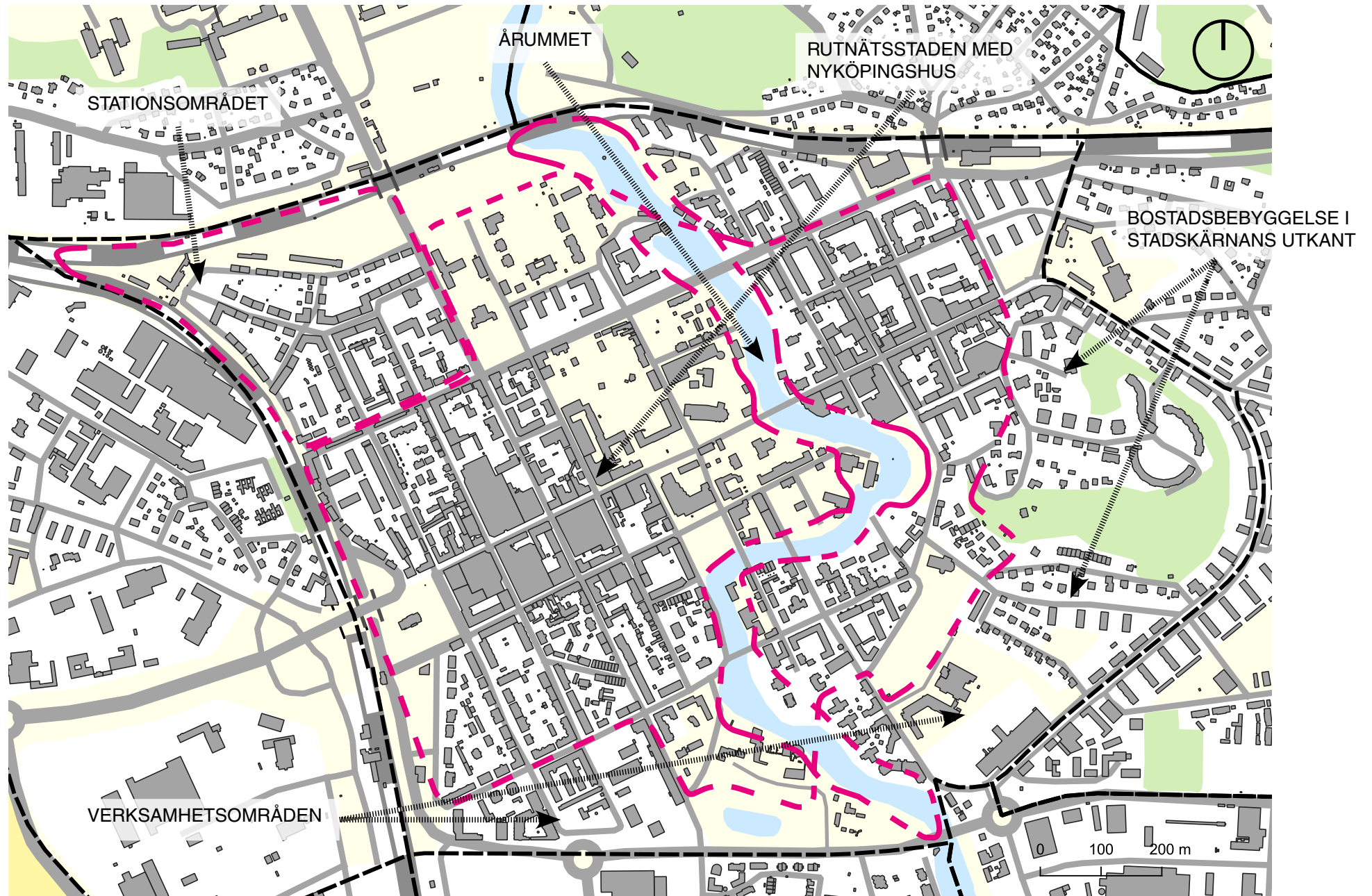

S:t Annae kvarn och omvandlade industrilokaler invid Nyköpingsån.

Alla Helgona kyrka och Pihlska gården på Nyköpingsåns östra sida

NYKÖPINGS STADSKÄRNA

NYKÖPINGS STADSKÄRNA

Karaktärsdrag

Årummet

Nyköpingsån rinner genom staden i nord-sydlig riktning och delar området i en västlig sida och en östlig. Årummet är ett centralt motiv i upplevelsen av Nyköping, där bebyggelsen på bägge sidor av ån ramar in årummet och skapar två framsidor/fronter mot vattnet. Rummet upplevs i längre eller kortare avsnitt vid passage över någon av de många broar som förbinder de bägge sidorna av centrum, eller från de gångvägar/strandpromenader som löper längs delar av ån. Årummet ramar in i söder av Nyköpingshus på den västra stranden och de äldre bevarade hamnmagasinen på den östra. Här är det äldre Nyköping tydligt läsbart och lätt att uppleva. I den mellersta delen av årummet ligger Alla Helgona kyrka och Pihlska gården högt i terrängen på den östra sidan. Lägre i terrängen på den västra åkanten invid Storhusfallet ligger Storhus qvarn, med medeltida anor, och kraftstationen från 1898 som fortfarande är i drift. I den norra delen är ett flertal verksamheter lokaliserade som vittnar om vattenkraftens betydelse. Här ligger den bevarade S:t Annae kvarn från 1780-talet invid det storskaliga omvandlade industriområdet i kvarteret Fors, ett tidigare ullspinneri.

Årummet är ett relativt öppet och tillgängligt stråk genom staden, endast den bebyggelse som nyttjat vattnet är placerade i eller vid vattnet medan övrig bebyggelse riktar sig mot övriga staden, och årummet snarast setts som en baksida i stadsstrukturen.

Rutnätsstaden med Nyköpingshus

Den centrala delen av Nyköping, väster och öster om Nyköpingsån präglas fortfarande av 1600-talets strikta rutnätsplan och kvartersindelning. Delområdet omfattar ett något större område än den ursprungliga rutnätsplanen. Området har i sin helhet en urban karaktär, där Västra Storgatan utgör områdets centrala stråk som förbinder den östra sidan med den västra sidan via Stadsbron. Området präglas av en tät bebyggelse och mestadels slutna kvarter. Bebyggelsen har en relativt låg skala, med flera sammanhängande delområden om max tre våningar samt totalt sett få byggnader med mer än fem våningar. I områdets centrala delar, kring Stora torget, finns en stor koncentration av större friliggande offentliga byggnader och anläggningar som vittnar om Nyköpings roll som residensstad och historiskt viktig stad. Inom området är många byggnader med mycket höga kulturhistoriska värde belägna, varav ett flertal skyddas som byggnadsminnen (enskilda och statliga) eller kyrkliga kulturminnen. I princip hela delområdet ingår i området som är av riksintresse för kulturmiljövården.

Borgarberget med Västra klockstapeln och Stackeberget med Östra klockstapeln utgör områdets högsta punkter och är såväl landmärken i stadslandskapet som platser för utblickar över Nyköping. Tillsammans med kyrktornen utgör Västra klockstapeln Nyköpings karaktäristiska stadssiluett som höjer sig över den lägre bebyggelsen.

Känslighet/tålighet

Årummet är i sin helhet mycket känsligt för förändringar och nya tillägg i bebyggelsestrukturen i anslutning till ån och utgör också en del i uttrycket för riksintresset.

De många äldre byggnader med stora kulturhistoriska värden som är belägna intill ån är känsliga för förändringar som påverkar deras karaktär och försvagar upplevelsen av den historiska stadskärnan.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Området är i sig av stort kulturhistoriskt värde, och även av riksintresse för kulturmiljövården. Området har en hög känslighet för förändringar som bryter stadens rutnätsstruktur, den låga skalan på bebyggelsen eller konkurrerar med stadens siluett.

Områdets äldre bebyggelse är känslig för förändringar som påverkar dess karaktär negativt eller försvårar läsbarheten i den kulturhistoriskt värdefulla miljön.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Rekommendationer

- Ny bebyggelse invid ån undviks inom hela området
- Siktlinjer, vyer och tillgänglighet till årummet är viktiga för upplevelsen av staden längs med ån och bebyggelse som skär av eller förändrar siktlinjer och vyer undviks.
- Ändringar och tillägg av befintlig äldre bebyggelse längs Nyköpingsån bör utföras med stor hänsyn till bebyggelsen karaktär och kulturhistoriska värden.
- Miljön längs med Nyköpingsån är i sin helhet av högt kulturhistoriskt värde, och utgör ett viktigt uttryck för den riksintressanta miljön.
- Förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning samt en antikvarisk konsekvensanalys av de föreslagna åtgärderna

- Viss ny bebyggelse i form av "infills" och mindre tillägg och påbyggnader kan uppföras inom området. Ny bebyggelse bör inordnas i rutnätsstrukturen och bebyggelsens låga skala och utformas med stor hänsyn till områdets kulturhistoriska värde och karaktär.
- Ändringar och tillägg av befintlig äldre bebyggelse bör utföras med stor hänsyn till bebyggelsens karaktär och kulturhistoriska värden.
- Särskilt värdefull bebyggelse som saknar skydd förses med skydds- eller varsamhetsbestämmelser.
- Nyköpings rutnätsstruktur med anor från 1600-talet bevaras.
- Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning samt en antikvarisk konsekvensanalys av de föreslagna åtgärderna.
- S:t Nicolai kyrka med Västra klockstapeln och Alla Helgona kyrka skyddas som kyrkligt kulturminne. 4 kap. KML
- Pihlska gården, Rådhuset, Stadshuset, Tingshuset, Odd Fellow-huset, Sankt Anna sjukhus (hospitalet) skyddas som byggnadsminne enligt 3 kap. KML
- Nyköpingshus och Residensetskyddas som Statligt byggnadsminne enligt förordningen om statliga byggnadsminnen.

NYKÖPINGS STADSKÄRNA

Karaktärsdrag

Bostadsbebyggelse i stadskärnans utkant

Delområdet utgör en övergång från den centrala stadens rätvinkliga rutnätsplan via det tidiga 1900-talets trädgårdsstadsideal på Allhelgonavägens norra sida till modernismens friliggande lamellhus och villor i söder och punkthus längs Östra bergsgatan och Östra kvarngatan. Området innehåller både enbostadshus och flerbostadshus uppförda under större delen av 1900-talet och karaktäriseras av blandning av arkitekturstilar och planeringsideal från respektive byggnads eller kvarters uppkomsttid. Området tydliggör Nyköpings utveckling under 1900-talet, och visar på hur staden vuxit med olika årsringar utanför den gamla stadskärnan.

Inom området finns flera välbevarade byggnader med höga kulturhistoriska värden, som villabebyggelsen från 1910-talet längs Allhelgonavägen och mindre flerbostadshus från 1930-talet längs Ringvägen.

Stationsområdet

Nyköpings centrala delar avgränsas i nordväst av järnvägen, och stadens centralstation från 1915 i en tidstypisk nationalromantisk arkitektur signerad SJs dåvarande chefsarkitekt Folke Zettervall. Inom stationsområdet finns flera magasins- och komplementbyggnader som skapar en tydlig stationsmiljö. Området från centralstationen in mot centrum består av omsorgsfullt gestaltade flerbostadshus i två våningar, längs Borgargatan och söderut i en stram och avskalad funktionalistisk arkitektur från 1930-talet, och i områdets norra delar i en uttrycksfull 1920-talsklassicism. I områdets östra del är ytterligare en monumentalbyggnad belägen; Gamla Tingshuset med den omkringliggande tingshusplatsen, uppfört 1909-1910 och ritat av Carl Westman.

Verksamhetsområden

Söder om själva stadskärnan, väster och öster om Nyköpingsån övergår centrumbebyggelsen i verksamhets- och omvandlade industriområden. Området präglas av stora byggnadsvolymer i en låg skala uppförda under 1900-talet, en karaktär som fortsätter i de angränsande områdena söder om Hamnvägen. I områdets västra delar finns ett antal byggnader med stora kulturhistoriska värden och som verkar karaktärsskapande. Den fd glödlampsfabriken vars tidstypiska tegelfasad mot Brunngatan löper längs ett helt kvarter visar tydligt på områdets industrihistoria. Den gamla brandstationen längst i väster har höga arkitektoniska värden.

Känslighet/tålighet

Området har en viss tålighet för ny bebyggelse och tillägg. Området är dock känsligt för ny högre bebyggelse som inverkar negativt på stadens siluett och riksintressets visuella uttryck.

Områdets äldre bebyggelse är känslig för förändringar som påverkar dess karaktär negativt eller försvårar läsbarheten i den kulturhistoriskt värdefulla miljön.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen inom området är känslig för förändringar som påverkar respektive byggnads karaktär och värden. Den jämna byggnadsskalan och gestaltningen på bostadsbebyggelsen längs Borgargatan och Södra bangårdsgatan är känslig för förändringar och tillägg som påverkar området enhetliga gestaltning och sammanhållna karaktär.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Området är relativt tåligt för nya tillägg, främst på de stora obebyggda ytor och markparkeringar som finns inom området.

Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen inom området är känslig för förändringar som påverkar respektive byggnads karaktär och värden.

Området är känsligt för högre bebyggelse som riskerar att påverka stadens siluett och riksintressets uttryck negativt.

Område med känslighet inför förändring.

Rekommendationer

- Ändringar och tillägg av befintlig äldre bebyggelse bör utföras med stor hänsyn till bebyggelsens karaktär och kulturhistoriska värden.
- Särskilt värdefull bebyggelse som saknar skydd förses med skydds- eller varsamhetsbestämmelser.
- Ny högre bebyggelse undviks på Stackeberget eller på platser där riksintressets visuella uttryck eller stadssiluetten påverkas negativt.
- Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning samt en antikvarisk konsekvensanalys av de föreslagna åtgärderna.

- Ändringar och tillägg av befintlig äldre bebyggelse bör utföras med stor hänsyn till bebyggelsens karaktär och kulturhistoriska värden.
- Särskilt värdefull bebyggelse som saknar skydd förses med skydds- eller varsamhetsbestämmelser.
- Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning samt en antikvarisk konsekvensanalys av de föreslagna åtgärderna.

- Särskilt värdefull bebyggelse som saknar skydd förses med skydds- eller varsamhetsbestämmelser.
- Området närmast Nyköpingshus hålls fortsatt öppet och obebyggt.
- Större förändringar och/eller tillägg inom delområdet bör föregås av en kulturmiljöutredning samt en antikvarisk konsekvensanalys av de föreslagna åtgärderna.

NYKÖPINGS STADSKÄRNA

Nyköpingsåns östra strand i höjd med Nyköpingshus.

HERRHAGEN

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Området är beläget på den norra delen av Arnö, och avgränsas av Stadsfjärden i norr och Örstigsleden i söder. Områdets västra delar är bebyggda med flerbostadshus, skola samt några mindre centrumfunktioner. Områdets övriga bebyggelse utgörs av friliggande villor, kedjehus och radhus i 1-2 våningar uppförda mellan 1980-talet och 2010-talet. I områdets norra del finns en del obebudd tidigare jordbruksmark som vittnar om områdets agrara historia.

Området utgjorde fram till 1980-talet ett öppet odlingslandskap kring gården Rosenhill med mangårdsbyggnad från det sena 1700-talet, kaptensbostaden Greenwood samt gården Herrhagen 1:3, bägge uppförda i slutet av 1800-talet. De tre bebyggelseenheterna ligger som ett radband längs en grusväg, kantad av en ståtlig lindallé, som förbinder dem och ger området en tydlig karaktär sedd från Stadsfjärdens strand.

Rester av det tidigare jordbrukslandskapet mellan Rosenhill och Herrhagen.

Kaptensbostaden Greenwood

HERRHAGEN

Mangårdsbyggnaden på Herrhagen 1:3

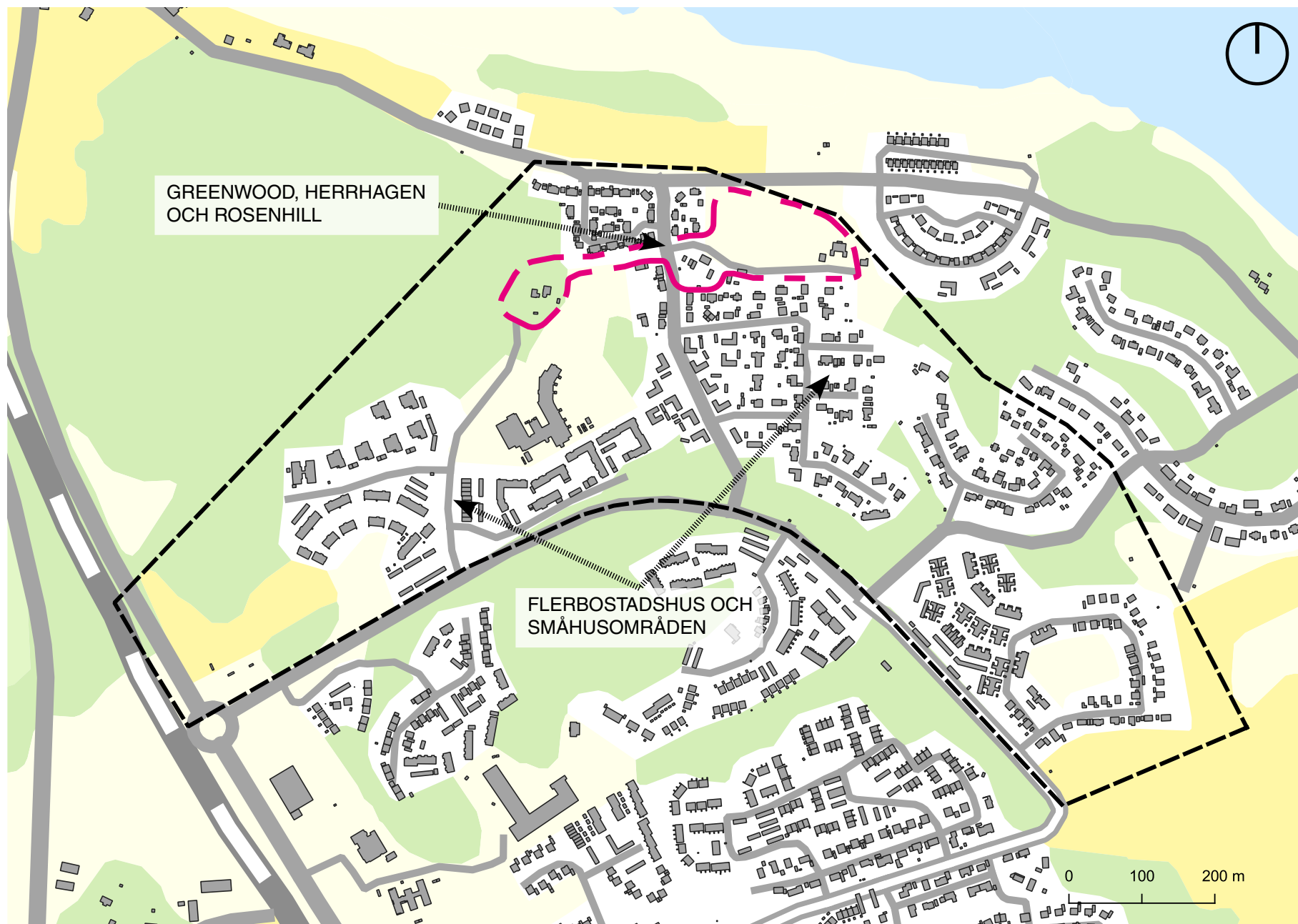

Herrhagens sydöstra delar sedda gränisar till jordbruksmark.

Punkthus från 1990-talet i områdets västra del.

HERRHAGEN

HERRHAGEN

Karaktärsdrag

Greenwood, Herrhagen och Rosenhil

Delområdet karaktäriseras av den äldre bebyggelsemiljön längs det allékantade Rosenhillsstråket. De tre bebyggelseenheter har olika karaktär och uttryck men skapar tillsammans med lindallén och den öppna marken mot Strandfjärden en tydlig bild av områdets historiska bakgrund. Rosenhills stora mangårdsbyggnad med rödfärgade fasader och brutet sadeltak, högt placerad i det flacka landskapet, med en karaktär av det sena 1700-talet kontrasterar starkt mot den kringliggande moderna bebyggelsen. I den västra änden av allén, på en skogsklädd höjd är Villa Greenwood belägen, en vitmålad sommarvilla i två plan utförd i en för sekelskiftet 1900 tidstypisk expressiv träarkitektur. I alléns östra ände är mangårdsbyggnaden på gården Herrhagen belägen, uppförd på platsen under det sena 1800-talet.

Den äldre bebyggelsen vänder sig mot vattnet och Nyköping, med fri sikt över den tidigare jordbruksmarken och Stadsfjärden in mot den centrala staden.

Flerbostadshus och småhusområden

Områdets västra del karaktäriseras av flerbostadshus i 2-6 våningar uppförda på 1980- och 90-talet. Inom området finns både friliggande punkthus, lamellhus och sammanbyggda huskroppar med varierande byggnadshöjd och planform. I den västra delen finns också en skola och mindre centrumfunktioner. Bebyggelsen hålls samman med tegel som fasadmaterial för samtliga byggnader. Den östra delen av området karaktäriseras av en småskalig bostadsbebyggelse bestående av friliggande villor, kedjehus och radhus i 1-2 våningar. Områden med mer enhetlig utformning finns i sydost, i anslutning till Långsätter, i stort är bebyggelsen mer individuellt utformad och präglas av respektive tids villabebyggelse under 1980-2010-talet.

Känslighet/tålighet

Delområdet har en tydlig agrar och ålderdomlig karaktär, som ger en möjlighet att förstå och uppleva områdets historiska utveckling. Delområdet är känsligt för nya tillägg som bryter den visuella kopplingen mellan de tre bebyggelseenheter och kopplingen till den öppna fd. jordbruksmarken norr om allén. Då bebyggelsen är välbevarad och med tydliga uttryck från 1700- och 1800-talets byggnadskultur är samtliga äldre byggnader känsliga för förändringar som påverkar karaktären negativt. Den äldre vägsträckningen med den uppvuxna lindallén är ett viktigt landskapselement som kopplar samman bebyggelsen och är därför känsligt för förändring i form av avverkning av alléträd, förändrad beläggning av vägbana eller andra åtgärder som förändrar den ålderdomliga karaktären.

Område med hög grad av känslighet inför förändringar.

Området är tåligt för förtätning, främst i de västra delarna längs Örstigsleden

Område som är tåligt för förändring.

Rekommendationer

- Ny bebyggelse undviks inom delområdet.
- Marken norr om allén hålls fortsatt öppen så att kopplingen mellan den tidigare jordbruksmarken och den äldre bebyggelsen är fortsatt tydlig, och siktlinjer in mot Nyköping behålls.
- Befintlig äldre bebyggelse bevaras och ändringar utförs varsam med stor hänsyn till byggnadernas kulturhistoriska värde och karaktär.
- Allén och den äldre vägsträckningen bevaras

- Tillkommande ny bebyggelse placeras med fördel i områdets sydöstra delar
- Ny bebyggelse i områdets östra delar förhåller sig till befintlig bebyggelses skala

LÅNGSÄTTER

Områdets framväxt, sammanhang och innehåll

Långsätter avgränsas i väster av Arnöleden och i nordväst och nordöst av Örstigsleden/Kanntorpsvägen. På den ekonomiska kartan från 1958 finns två bebyggda miljöer inom området: Kanntorp och Långsätters gård. I slutet på 1970-talet påbörjades omvandlingen av området från landsbygd till bostadsområde och samtlig befintlig bebyggelse inom området är uppförd i samband med detta.

Kedjehus i områdets södra del.

LÅNGSÄTTER

Radhus längs Kamomillgången.

Gruppbyggda villor i områdets nordöstra del.

Naturmark ramar in och avgränsar de olika områdena.

LÅNGSÄTTER

LÅNGSÄTTER

Karaktärsdrag

Långsätter

Tidstypiskt och enhetligt bostadsområde med radhus, kedjehus och enbostadsvillor uppförda under sent 1970- och tidigt 1980-tal. Bebyggelsen är grupperade utifrån hustyp och den omgivande terrängen har varit styrande för husens placering. Mellan byggnadsgrupperna finns anlagda och utsparade grönytor med träd, gräsmattor och berg i dagen. De gruppbyggda husen dominerar, men det finns även exempel på styckebyggda villor. Merparten av husen har sadeltak täckta med brunt eller rött betongtegel och fasader klädda med locklistpanel, men även fasadtegel förekommer. Området är präglad av tidens trafikplanering med långa, låga garagelängor och stora parkeringsytor i utkanten av kvarteren. I nordvästra delen av området finns kyrka, livsmedelsbutik, och förskola och lite längre österut skola och fotbollsplan.

Känslighet/tålighet

Området är tåligt för nya tillägg.

Område som är tåligt för förändring.

Rekommendationer

- Respektive grupphusområdes gemensamma nämndare i fråga om tex byggnadstyp, planform, material, kulör och/eller detaljer bör bibehållas inom varje grupp.

KÄLLFÖRTECKNING

Bergshammars hembygdsförening. En studie av de gamla landsvägarna från Nyköping mot Bergshammar och Nikolai socknar. Version 2014-12-16.

Burbeck, C. 2012. Vandring genom industrihistorien. Sörmlandsbygden. 1 nov. <http://sormlandsbygden.se/2012/11/vandring-genom-industrihistorien/>

Carlstedt Arkitekter AB. Fördjupad kulturmiljöanalys. Kv Rättstjänaren 9, Nyköping. 2017-05-19.

Höglin, S. Ramqvist, S. Lilla Kungsladugården. Historik och kulturmiljöanalys. 2004.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. Nyköpingsbygdens och Nyköpings stads utveckling och framväxt. 1990.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. Räkna q i Södermanland - kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skyddad enligt plan- och bygglagen. Rapport 2015:5.

Nyköpings kommun. Fördjupad översiktsplan för Nyköpings tätort och Skavsta. Analys och underlag. SHB 11/140.

Nyköpings kommun, Byggnadsnämnden. Kvarteren kring Borgaregatan. 1983.

Nyköpings kommun, Byggnadsnämnden. Lasarettssområdet. Hur kan miljön behållas. 1981.

Nyköpings kommun, Byggnadsnämnden. Östra Villastaden. Hur kan miljön behållas. 1981.

Nyköpings kommun, Samhällsbyggarnämnden. Arkitekturprogram Östra Villastaden. 2001.

Nyköpings kommun, Stadsplanekontoret. Arnö. Bebyggelse och miljöer. Områdesplan Nyköping. 1985.

Nyköpings kommun, Stadsplanekontoret. Fågelbo Östra Bergen. Områdesplan Nyköping. 1984.

Nyköpings kommun, Stadsplanekontoret. Hållet Oppeby Harg. Områdesplan Nyköping. 1985.

Nyköpings kommun, Stadsplanekontoret. Högbrunn. Bebyggelse och miljöer. Områdesplan Nyköping. 1984.

Nyköpings kommun, Stadsplanekontoret. Isaksdal. Bebyggelse och miljöer. Områdesplan Nyköping. 1985.

Nyköpings kommun, Stadsplanekontoret. Spelhagen, Kungshagen, Brandholmen. Bebyggelse och miljöer. Områdesplan Nyköping. 1985.

Nyköpings kommun, Stadsplanekontoret. Stenkulla Rosenkälla Bryngelstorp. Bebyggelse och miljöer. Områdesplan Nyköping. 1984.

Nyréns arkitektkontor. Nöthagen, Nyköping. Antikvariskt planeringsunderlag. 2017.

Riksintresse för kulturmiljövården. Arnö – Stora och Lilla Kungsladugården (D56).

Riksintresse för kulturmiljövården. Nyköping (D57).

Stenbrogården. Kyrkoherdebostad i Nyköping.

Sörmlands museum. Hermelinen 7, Nyköping, Södermanlands län. Antikvarisk konsekvensanalys. 2015:8.

Sörmlands museum. Kv. Grävlingen 1-5 samt Vesslan 3. Alla Helgona socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län. Kulturmiljöanalys inför tillägg till detaljplan. 2015:4.

Södermanlands museum. Nyköping, kulturhistorisk

byggnadsinventering. Rapport 3. 1979.

Wilund arkitekter & antikvarier AB. Nöthagen, Nyköping. Antikvarisk förundersökning. 2015.

Wilund arkitekter & antikvarier AB. Sunlight, Nyköping. Antikvarisk förundersökning. 2016.

Wilund arkitekter & antikvarier AB. Sågaren 6 & 9 samt del av Väster 1:1 detaljplaneförslag. Antikvarisk granskning och konsekvensbeskrivning. 2018-04-12.

KMV forum.

REUTER METELIUS
KULTURMILJÖSPECIALISTER